

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Ára: 500 Ft

2023. FEBRUÁR

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jászkun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

*A nartok lakomája (részlet)
Vlagyikavkáz, Tuganov képtár*

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

A Jászság népességének változásai a beköltözéstől a török hódoltság végéig.....	2-4. oldal	Nemes Gerzson nyomán.....	21-23. oldal
Emlékezés László Károlyra, a Lehel Hűtőgépgyár legendás műszaki igazgatójára.....	5-9. oldal	KÖNYVAJÁNLÓ: Könyv a jászárószállási Szentháromság templomról.....	23-24. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárookra XXXV.....	10-12. oldal	Balogh Márton emlékére.....	24-25. oldal
Petőfi születési és halálai.....	12-15. oldal	Meghurcoltak. Múzeum megnyitása Kunszentmártonban.....	25-28. oldal
Alán- Jász kincsek az Ermitázsban.....	16-17. oldal	Búcsú Katona Katalin helytörténeti kutatótól.....	29-30. oldal
ÉLETPÁLYÁK:		Egy földrajzi különlegesség: a Nagykun szigettenger (Kara János mocsár).....	30-31. oldal
Sólyom János, a sokoldalú lokálpatrióta.....	18-21. oldal		

A Jászság népességének változásai a beköltözéstől a török hódoltság végéig

Migráció–vándorlás, lakóhely-változtatás a településhatár átlépésével. A jelenséget elsősorban a demográfia vizsgálja, de a vándorlás egyéni és társadalmi okai és következményei, valamint a tömeges elvándorlásnak a közösségre gyakorolt hatása a szociológiához is tartoznak. Az elvándorlónak számos új szerepet kell elsajátítania, ez a nemzetközi migrációban erőteljesebb. Az egyik legfontosabb folyamat a kulturális asszimiláció (inkulturáció), ennek során az elvándorlók magukévá teszik (ill. megkísérik elsajátítani) a befogadó társadalom kulturális mintáit, szokásait, hagyományait. (Magyar Nagylexikon)

A Magyar Királyságba irányuló migráció

A jászok a magyarországi középkori írásos forrásokban 1318-tól szerepelnek. Ekkor tűnik fel először a jazonicus népnév. 1323-ból a jászok nemzetiségéről is tudomást szerezhetünk: „*Jasones et tota generatio ipsorum.*” A 14. század első felében a jászoknak az oklevelekben feljegyzett latinított nevében az iráni nyelvű törzsek egy meghatározott csoportjának a neve őrződött meg. Mindez egyértelműen arra utal, hogy a jászok migráció révén települtek be a Kárpát-medencébe.

A betelepődéssel kapcsolatban alapvető kérdés és a történeti viták során rendre fel is merül, hogy a jászok mikor és honnan költöztek Magyarországra területére. Írásos források hiányában a beköltözés idejének a kérdése még ma is vitatott, bár a jászsági régészeti leletek és a források újabb, alapos elemzése eredményeképpen a vita eldőlni látszik. A jászok nagy valószínűséggel már a kunokkal együtt beköltöztek a Magyar Királyság területére még a 13. század közepe táján.

Hogy honnan költöztek be a jászok? Erre kétféle magyarázat született. Szabó László Artamonos és Pletneva alapján a magyarországi jászokban a szaltovó-majaki kultúra Don-Donyec vidéki alánjaiban vélte megtalálni. A Don-Donyec vidéki jászok saját fejedelmek vezetésével tagozódtak be a kun társadalomba, s viszonylagos önállóságukat is megőrizték. Azonban a

hun hódítást követő évszázadok folyamán kultúrájuk eltörökösödött, majd elkunosodott. Fedorov-Davydov arra a megállapításra jutott, hogy a kun régészeti emlékeiben a jászoknak semmiféle nyomuk nem maradt.

Györffy György vetette fel, hogy a jászok valószínűleg Moldvából vagy Havasalföldről költöztek be Magyarországra. A mongol hódítást megelőzően mindkét jász csoport a kun birodalom érdekkörébe tartozott. A havasalföldi jászok később az Aranyhorda kánjainak uralma alá kerültek, s Nogaj halálát követő zűrzavaros időszakban a Bizánci birodalom területére költöztek. A moldvai jászok pedig adót fizettek a mongoloknak. A kaukázusi Alániára vonatkozó kutatások szerint az alán állam a 13. századra rendkívüli módon meggyengült, lényegében törzsi-nemzeti csoportosulásokra esett szét. Egykorú írásos forrás bizonyítja, hogy a mongoloktól való félelmükben egyes jász csoportok szövetségre léptek a kunokkal, s miután 1223-ban Alániát a mongolok meghódították, egyes jász csoportok a kunok védőszárnyai alá menekülhettek. A moldvai jászok számottevő mértékű etnikai tömböt alkothattak, Cantemir moldvai fejedelem Moldváról írott munkájához csatolt térképen még feltüntette a jász kerületet. A kunokhoz csatlakozott jászok a történelmi körülmények miatt kulturálisan nem asszimilálódhattak. A hazai jászok régészeti anyagának párhuzamait ennek megfelelően részben az alániai, részben a moldvai régészeti anyagban találjuk meg. Vagyis Magyarországra nagy valószínűséggel a moldvai jászok egy csoportja költözhetett be, arról a területről, amelyre a magyar királyok is ki szerették volna terjeszteni hatalmukat.

Migráció a területszerzés érdekében – a jász expanzió

A jászoknak adományozott föld nem volt egybefüggő terület. Hogy milyen területeket adományozott IV. Béla a jászoknak, arra közvetlen bizonyítékunk nincs. Azonban az adományozás feltételei hasonlóak lehettek az ún. második

kun törvényben megfogalmazottakkal. A betelepülőknek adományozták a királyi vagy királynéi birtokok mellett a szolgálonépeknek és az örökös nélkül elhalt nemeseknek azokat a földjeit is, mégpedig összes tartozékaikkal és haszonélvezeti jogaikkal együtt (erdők, kaszálók, halászhelyek), melyek településeiken belül találhatóak, és jog szerint a király rendelkezik velük. Nekik adományozta a király a nemeseknek és a várjobbágyoknak a tatárjárás idején néptelenné vált, üresen álló földjeit, amelyek nem bírtak haszonélvezeti jogokkal, és amelyekért a király tulajdonosainak igazságos árat vagy megfelelő mértékű cserét ígért. Azonban a monostoroknak és az egyházaknak a Jászság területén található birtokai és rájuk vonatkozó jogai a törvény szerint semmilyen formában nem sérülhettek. Ugyancsak nem képezték adományozás tárgyát a nemesek és várjobbágyok gyümölcsöző haszonélvezeti jogokkal rendelkező üres, valamint benépesített földjei és falvai.

Azonban a betelepített jászoknak törekvése egyértelműen arra irányult, hogy lehetőség szerint minél több üresen álló földterületet megszálljanak és birtokoljanak, s ha lehetőség adódik rá, elbirtokoljanak.

Bár eddig a szakirodalomban nem merült fel, azonban ebből a szempontból is értékelhető, a hazai jász történelem szempontjából elhíresült 1350. november 9-én kelt oklevél, mely arról tudósított, hogy Becsei Töttös pilisi ispán és ajtónálló mester, akkor a jászok bírája, benépesíteni akarván Iva és Hacak birtokot, mely utóbb Jászberény határába olvadt, telepítésre tíz évre bérbe vette azt a birtokjoggal rendelkező ipolysági apátságtól.

A tatárjárás következményeként elnéptelenedett egyházi birtokok jászok által történő megszállásával kapcsolatban további példákat is felsorolhatunk.

A jászok a 14. század végén már bizonyosan megszállva tartották az egi káptalan Szentandrás (a mai Jászszentandrás) nevű birtokát, amelyet szántottak-vetettek, s ahol házakat is emeltek. Szentandrás megszállásától a 15-16. században többször is tilalmazták őket,

de a kialakult helyzeten nem tudtak változtatni. A káptalannal folytatott birtokjogi vita csak a 18. században zárult le. Szentandrás az oklevelek tanúsága szerint árokszállási, négyszállási és fényzarui jászok telepítették be. A jászok megpróbálták elbirtokolni, igaz eredmény nélkül, az óbudai apácák akkor Cegléd határához kapcsolt Külső-és Belsőhegyes nevű üresen álló birtokát. Az ezzel kapcsolatos oklevelek felsorolták a tilalmazottak neveit is, innen tudható, hogy az elbirtoklást kezdeményező ladányi és kiséri jászok voltak.

Jászfelsőszentgyörgy szintén egyházi birtokon létesült, s szintén már korábban szállást vertek rajta.

Arra is van adatunk, hogy a jászok a Jászság területén található vagy azzal határos, feltehetően üresen vagy részben üresen álló magánbirtokokat is törekedtek megszállni, pl. a Heves megyei Mizse és Füged birtokokat, amelyek a koronára szállottak vissza. 1427-ben Zsigmond úgy rendelkezett, hogy ezeket a földterületeket Kátay Mihály, Szolnok megye főispánja, a jászknok bírája a maga részére elfoglalhassa, s onnan a jászokat, akik már korábban megszállták, kiűzze. A jászoknak ugyan nem sikerült Mizsét és Fügedet elfoglalni, de Kátaynak nem sikerült őket onnan kiűzni sem. 1438-ban Johanne de Füged egy birtokbeiktatáson, mint jász szomszéd szerepelt, s Mizse és Füged a későbbi századokban a Jászságba olvadt.

Hasonló tendenciákat figyelhetünk meg bizonyos magánbirtokok adományozásával kapcsolatban is. 1409-ben Zsigmond a Kisér és Ladány között fekvő Kürt possessiot Négyszállási Kompolt jász kapitánynak és rokonainak adományozta, hogy azt jász módon (more philisteico) birtokolhassák. Kürt teljes egészében csak 1438-ig maradt az adományban részesülő jászok birtokában, mert a település fele részét az örökösök ekkor a kölcsönös örökösödés fenntartásával örök birtokába adták Berzevici Pohárnok Istvánnak és fiának. Azonban Kürt fele részét új tulajdonosai továbbra is csak jász szokás szerint bírhatták, s a település pusztulása után is a Jászság része maradt, Jászkisér határába olvadt bele.

Kozmadamjász szállása az egyetlen feudális magánbirtok, amelynek jász tulajdonosa volt. A birtok, egy a tatárjáráskor elpusztult település, amely a Jászság nyugati szélén, Jászfényszaru

és Boldog között terült el, de ma már Jászfényszaru belterületéhez tartozik. Az okleveles anyag szerint Négyszállási István birtokolta, bár, hogy jász jogon-e vagy feudális magánbirtok volt, nem tudható. Négyszállási István minden bizonnyal kapitány lehetett. Fiai, Kompolt és László részt vettek Zsigmond 1407. évi boszniai hadjáratában. Még ebben az évben hadi érdemeik alapján nemesítéssel egybekötött megerősítést kaptak a korábban már az apjuk által birtokolt, lakatlan településre. A király azt is megengedte nekik, hogy szállásukon boszniai foglyakat, mint jobbágyokat letelepíthessék. Mindez arra is bizonyíték, hogy a jász előkelők, ha érdekeik úgy kívánták, más etnikumhoz tartozókat is szívesen letelepíthettek.

A Jászságba és a Jászságból irányuló népmozgás

A Jászságot megszálló, beköltöző jász csoportok feltehetően nem voltak zárt egységek, bár bizonyítani, adatok híján nem tudjuk. Azonban két olyan adattal rendelkezünk, amelyek erre utalnak. 1391-ben a Jászapáti birtokló négy nemzeti alcsoport – klán arra kérte Nagy Lajost, hogy négy egyenlő részre ossza fel közöttük a település földjét. Az oklevélben a klánok valamennyi földre jogosult tagját felsorolták. A vezetők között voltak a Temesvári testvérek, akik Györffy szerint Temesvárról költöztek Apátiba, míg ezen írás szerzője azt feltételezi, hogy ezek a jászok a Temesvári vezetéknevet azért kaphatták, mert abban az időben, amikor Károly Róbert Temesvárot tartotta székhelyét, ott szolgáltak testőrként. Az apáti jászok földre jogosult tagjai között talán két kun vagy két Kunságot is megjáró férfiú is volt: Benedictus filius Johannis dicti Kun és Blasius de Bugaz. 1407-ben Négyszállási Istvánnak a király megengedte, hogy boszniai foglyait Kozmadamjász szállásán ad instar iobagionum letelepíthessék.

A jászsági településekre irányuló migrációs folyamat eredményeiről elsőként a hatvani szandzsáknak az 1540-es évek közepén készített összeírásának a névanyagából következtethetünk. A defterbe felvett összes család 22,2%-a, azaz a lakosság valamivel több, mint egyötöde viselt előző lakóhelyre utaló nevet. Azonban a Jászságba irányuló migráció méretei

feltehetően nem különböztek az ország más területeitől, ugyanis a Jászságon kívüli községek névanyagában az előző lakóhelyre uraló nevek aránya szintén hasonló. Azonban a Jászság szélső települései markánsabban ki voltak téve a migrációs hatásoknak. Jászfelsőszentgyörgyön 35,7%, Jászágon 37,4%, Jászládányban 26,6% volt az előző lakóhelyre utaló nevek aránya. A Jászság centrumában ez az arány megegyezik az átlaggal, míg a belső jászsági településeken ez alatt marad: Jákóhalmán 17,1%, Mihályteleken 13,6%, Négyszálláson 11,1%, míg Jászapátiban csupán 7,1%. Mindez azt mutatja, hogy a Jászság szélén fekvő települések sokkal inkább nyitva álltak az idegenek előtt, mint a belső, az egymással szomszédos jász településekkel érintkezők. Vagyis a Jászság szélső települései szorosabb kapcsolatot alakítottak ki a szomszédos területekkel, mint a Jászság belsejében fekvő falvak.

Azok a települések, amelyekből személynevek képződtek, néhány kivételtől eltekintve, a Jászság környékén, a szomszédos megyék területén találhatóak. Főként az Északi-középhegység alatt elterülő síkvidék és a hegyvidék déli részén fekvő községek azok, amelyeknek a neve kimutatható a jászsági vezetéknevek között. A néhány távoli területről beköltözött neve nem községnevből képzett, hanem nagyobb földrajzi egységre utal, pl. Bácsai, Szilágyi, Borsodi, Erdeli. A Jászság névanyagában etnikai megkülönböztető nevek is előfordulnak, mint pl. Kun, Tód (azaz Tót), Horvát, Cse/h/, Székely/y/, Orosz, Rács (azaz Rác) és Oláh, igaz, számuk a Kun és Tót nevet leszámítva jelentéktelen. Itt kell megjegyeznünk, hogy a Jászságban előforduló etnikai megkülönböztető nevek, kivéve a Székelyt és az Oroszt, olyan területekre utalnak, ahová királyaink hadjáratokat vezettek, amelyekben a jászok is részt vettek. Következésképpen az etnikai megkülönböztető nevet viselhették onnan ide hurcolt hadifoglyok, akik később a közösség tagjaivá váltak, de viselhették a hadjáratban részt vevő jász fegyveresek is. Utóbbira a legjobb példa a megnemesített, kapitányi tisztséget viselt, jászapáti származású Horvát család.

A vizsgált időszakban (a 16. század első fele) a Jászságból elvándorlás is megfigyelhető. A legintenzívebb mozgás a Jászság közvetlen szomszédságába, Heves, Külső-Szolnok, Pest és

Nógrád megye területére irányult. Vagyis a kiköltözés szinte ugyanazt a területet érintette, amelyről a beköltözés is történt. A 16. század közepéig a Jászságból kifelé és a Jászságba befelé irányuló népmozgás okai még nem a török hódoltság eseményeiben keresendők. A migrációs jelenségeket sokkal inkább a szegényebb rétegeket érintő gazdasági, valamint feltehetően az exogám házassági rendszerben rejlő, szintén gazdasági és egyéb más tényezők okozták.

A török hódoltság következményei

A 16. század második felében még a Jászság török hódoltság előtti településállománya nem szenvedett jelentős károkat, sőt a háztartások száma az első török defter adataihoz viszonyítva 1546-1559 között még mintegy 50%-kal nőtt is, mégis ebben az időszakban kezdődött meg a kultúrájában addigra teljesen magyarrá vált jász etnikai tömb bomlása. A legnagyobb arányú változások Jászberényben zajlottak. Itt 1559-re 176 háztartás, az 1546-ban összeírt háztartások 40%-a megszűnt. Ugyanakkor 495 új háztartás (a háztartások 66%-a) keletkezett. A többi jász település háztartásvesztése jóval csekélyebb, 6-9-12-15% körül mozog. 1546 és 1570 között Dósán, Felsőszentgyörgyön és Jákóhalmán megmaradt az őslakosság több mint fele. A többi településen, kivéve Berényt és Alsószentgyörgyöt, az arány 39-46%. Berényben és Alsószentgyörgyön az őslakosság aránya a korábbi egynegyedére csökkent.

A jász tömb megroppanása a tizenöt-éves háború során, 1596-ban következett be. Ekkor a törökök oldalán harcoló tatár seregeknek köszönhetően a Jászság települései súlyos károkat szenvedtek, önkormányzataik megszűntek működni, a lakosság egyrésze a Jászság mocsaraiba rejtőzött, másik része elmenekült, s csak a 17. század második évtizedének vége felé tért vissza.

A menekülés szervezett volt. A királyi Magyarország nagy területein szétszóródott jász csoportok, különösen a Gyöngyösre és Fülekre menekültek, kapcsolatban maradtak egymással. A háború következtében tűnhettek fel újabb családok azokban a Nógrád megyei és Gyöngyös környéki falvakban,

amelyekben már a 16. század folyamán is feljegyeztek Jászságból elszármazottakat. A Kassára, Sárospatakra, Szerencsre, Tokajra, Homonnára, Királydarácra menekült jász családok azonban már valószínűleg nem tértek vissza szülőföldjükre.

A kiköltözés újabb hulláma az 1660-as évekre tehető, amikor is a Wesselényi összeesküvés leleplezése után a Jászság igazgatása a Kamara kezébe került. A nádor halála után senki sem akadályozta meg, hogy a Jászság területére beköltöző szökött jobbágyokat földesuraik visszaköveteljék. 1667-ben hat jászsági településről több mint ötven személy (család) szökött el. Többségük Mezőkövesden telepedett meg. A török alóli felszabadító háborúk hatására újabb menekülthullám indult meg a Jászságból. Ennek a végső menekülthullámnak az lett a következménye, hogy 1699-re, amikor a felszabadított területeken az első összeírás készült, az egyes településeken a Jászság lakosságának 40-80%-át jövevényként írták össze, s a népmozgás egészen a redemptióig folytatódott.

A Jászság településeire irányuló 16-17. századi migráció kiváltó okai a jászoknak adott ősi kiváltságok, elsősorban a magánföldesúri hatalom, valamint a vármegyei hatóság és az adóztatás alóli mentesség, nemkülönben az újratelepített községeknek népességük megtartásáért és gazdasági erejük növeléséért fokozott nádori, illetve főkapitányi védelme volt egy olyan történelmi időszakban, amelyet az ország más területein a jobbágyság fokozott személyi függése és feudális terheinek növekedése jellemeztek.

Dr. Selmeczi László
régész, történész

VERSELŐ JÁSZOK

Lepkeélet este Pesten

Úgy vonzódom hozzád, mint lepke az éjjeli fényhez.
Ragyogó céloom vagy, de enyém soha sem lehetsz.
Látásod és érintésed is fáj, mégis neked repülök szüntelen,
Mert így ott vagyunk, akkor, abban a pillanatban büntelen,
és ha véletlenül is, de az én szemembe néztél,
valóságod lettem másodpercekig.
Ezért nem bánom, hogy a pesti kocsmázások közepette ezerszer meghalok hajnalig.

Szeretném

Szeretném, ha az életednek minden másodperce boldog lenne,
Nem férne hozzád a bánat, otthonra a magány nálad sose lelne,
A szomorúság nem festene gyönyörű arcodra ráncot,
És a gondterheltség árnyai is más verandáin lejtenenek táncot.

A téged rabul ejtő idő adjon minden jóból mi embernek emberöltő alatt juthat,
Tudást, tehetséget, olyat mit más meg
– ezredévek alatt sem – tanulhat,
Leheljen rád csókkal szerelmet, mit a vadvirágos rét szele el nem fújhat,
Minden hozzád érő szó legyen virágpórtól ragyogó nyári fuvallat.

És én ki legyek ebben a világban neked? Ha Nap lehetek, beérem azzal.
Veled kelnék, veled nyugodnék minden egyes nappal.
Szövetkezve a Holddal éjjel is ragyognék, hogy a Föld álmaidra árnyékot ne vessen.
És várnám a reggelt, hogy a szíved a többieké közt megkeressem.

Addig melegíteném, míg a vágtyól egészen fel nem hevül,
Hogy ikaroszi hévvel hozzám egészen közel repülj,
És bennem annyira pulzálna a bánat, hogy hozzád nem érhetek,
hogy emberré válva nyúlnék utánad, hogy egy életet leéljek veled.

Balogh János

Emlékezés László Károlyra, a Lehel Hűtőgépgyár legendás műszaki igazgatójára

Ha egy mondattal akarjuk László Károly érdemeit megfogalmazni, akkor munkássága eredményeképpen egy hadiipari vállalatból „a magyar fogyasztói szocializmus egyik kiemelt zászlóshajója” lett. A jászberényi Fémnyomó és Lemezárugyárnál Gorjanc Ignác igazgató és László Károly főmérnök indították el a hűtőszekrénygyártást és egy európai szinten is kiemelkedő gyártócentrumot hoztak létre. Ezzel a tettükkel ez a két ember a Jászságban, Jászberényben ipart és gyártóbázist teremtett, és elmondhatjuk „több ezer embernek adtak kenyeret és adnak mai is” már közel 60 éve. Emlékük megőrzésére 2022 novemberében emléktáblát állítottak a város háza falán.

Gyermekkora és tanulmányai

László Károly 1917. február 15-én Győrben született egy kétkézi munkáscsalád hetedik gyermekeként. A család később Pesterzsébetre költözött, így iskoláit is ott kezdte. A tehetséges gyermekre tanítói is felfigyeltek és segítettek a tanulásban. Édesapja szeretett volna, ha pap lesz a fiából, ezért először a pécsi jezsuita gimnáziumba került.

1920-as évekből egy osztálykép a pécsi jezsuita gimnáziumból

Ő viszont nem akart pap lenni, ezért eljött a jezsuitáktól és a sors kiszámíthatatlan kegye folytán Jászberényben,

a József nádor gimnáziumban folytatta középiskolai tanulmányait 1936 és 1938 között. A reálgimnázium VII. osztályába iratkozott be mint ferences rendi papnövendék tanuló. Kiválóan

László Károly egyik legismertebb fényképe

tanult, minden jegye kitűnő (egyes) volt. A Kalkbrenner Antal alapítvány – aki 1920 és 1925 között a jászberényi főgimnázium igazgatója volt – kamatát László Károly kapta meg a német nyelvben felmutatott kiváló előmenetelért.

telért. Később a Rigó Ferenc jutalom-alapítvány kamatát is elnyerte a fizikában tanúsított sikeres előmenetelért.

A következő 1937-es és 1938-as tanévben, mint végzős VIII. osztályos, ismét a gimnázium legjobb tanulója volt. A tanári testület által létesített jutalom-alapítvány kamatát (közel 6 pengő volt) is ő kapta, mint a VIII. o. legjobb magaviseletű és előmenetelű tanulója. A *Zászlónk* című folyóirat 1938. évi január 20-i irodalmi pályázatán László Károly „*Szent István világtörténelmi jelentősége*” című dolgozata országos pályázaton első díjat nyert. Másik dolgozatával, amely szintén az államalapító magyar király törvényhozási tevékenységével foglalkozott, „*Szent István, mint apostol a törvényhozásban*” címmel díjazást nyert.

A gimnázium befejezése után 1938 szeptemberében a műszaki egyetemre ment, de a második évben – családja rossz anyagi körülményei miatt – abbahagyta az egyetemet és dolgozni kezdett. Budapesten a Weiss Manfréd cégbirodalom egyik üzemébe, a SIGG-be került, ahol alumíniumedényeket gyártottak. Egy rövid időre tekintünk bele a cég magyarországi történetébe. Az 1927. évben Sigg Ferdinand alapította a Sigg Részvénytársaság Alumíniumárugyárát. A magyarországi cég fő profilja alumíniumból és más fémből fémnyomás útján háztartási és egyéb kereskedelmi cikkek előállítására volt. Csak érdekesség, hogy a svájci anyacéget 1908-ban több mint 110 éve alapították. Az alapító halála után a Weiss Manfréd 1936. december 28-án felvásárolta a Sigg Rt. Alumíniumgyár részvénytöbbségét. 1940-ben már a Weiss Manfréd-érában kezdett dolgozni, itt szerezte azt a kiemelkedő szakmai tudását, amelyet később Jászberényben mint műszaki vezető nagyszerűen tudott kamatoztatni. Közben 1950-ben sikerrel megszerezte a gépészmérnöki diplomáját.

A Fémnyomó és Lemezárugyárba irányították

Jól ismert, hogy a jászberényi gyárat elsősorban hadi céllal létesítették 1952-ben. A hadászati termékek gyártása, a különböző méretű hadászati hüvelyek előállítása az 1960-as évek végéig folyt. Az Alumíniumárugyárból is telepítettek ide gépeket és néhány termék onnan is érkezett. Nagy tömegben alumíniumból készültek a különféle használati tárgyak. Munkáját – nagyrészt – nem az íróasztal mellett végezték, bár ez is fontos volt, hiszen a mérnöki tervek ott készültek.

Azonban, ha egy nap nem tudott az üzemben a dolgozók között, a termelés közelében lenni, nem látta a megvalósulás folyamatát, nem érezte magát jól. Mindent meg tudott mutatni a dolgozóknak a fémmegmunkálás fázisaiból, az újabb fogást, az újabb technológiát. Ezért is volt olyan nagy tekintélye a munkásemberek körében. Ezt a szoros kapcsolatot mindig nagyon fontosnak tartotta.

László Károly mindent megtanult, amit az alumíniumgyártásról és feldolgozásáról tudni lehetett. Ezt a minisztériumban is tudták róla, ezért irányították Jászberénybe 1954-ben. Ebben az évben a gyárnak 9 féle honvédelmi (HM) és 18 polgári gyártmány beindítását és folyamatos termelését kellett végrehajtania. Ilyenek voltak a paradicsomos ládák, kollí láda, olajos hordó, zsíros hordó, belga edény, hasas fazék, díszládák, jászberényi kanna és az autószfíronok. Kezdetben a munkaerő szakmai és műszaki képzettsége igen alacsony szintű volt, és a technológiai előírások is igen pontatlanok voltak. László Károly és kollégáinak kiváló szakértelme kellett a feltornyosult problémák megoldásához. Gorjanc Ignác is néhány hónappal korábban Csepelről érkezett Jászberénybe. Gorjanc lett az igazgató, László pedig a főmérnök. A gyár jövője az ő közös munkásságukkal bontakozott ki.

1979-ben történt nyugdíjba vonulása-kor ezt nyilatkozta: „1954. elején meghatározott céllal ide érkeztem, december 31-ig szolt a megbízatásom. Az akkori üzemeket végig járva, úgy éreztem, ha valaki nekem akkor azt mondja, Öregem itt meg fogod érni a huszonöt évet nem hittem volna. Budapest előnyei után ez teljesen valószínűtlennek látszott.”

A hűtőszekrénygyártás kezdete

A magyar hűtőszekrénygyártás megteremtésének irányítása az ő nevéhez fűződik. 1956-ban a Fémnyomó- és Lemezárugyár – a Lehel Hűtőgépgyár jogelődje – valamint a MOFÉM kapta feladatául a háztartási hűtőszekrénygyártásra való felkészülést. Hazánkban először 1934 és 1935 körül a Csepeli Vas- és Fémművekben gyártottak hűtőszekrényt svédországi licenz alapján. Ez a típus a 45 literes abszorpciós rendszerű volt, elektromos fűtéssel. Visszakanyarodva az aktuális történetünkhöz, 1957 végére

elkészült az első *Szuper 100*-as hűtőszekrény prototípusa, melynek sorozatgyártását 1958-ban kezdték meg. Az első sorozatban 34 db készült el, majd az első félév végéig 130 darab került forgalomba. A nehéz idők ellenére a kereskedelem rögtön kétezeröt-száz darabot rendelt. A Mosonmagyaróvári Fémművelőüzem (MOFÉM) volt a feladata a villamos motorral egybeépített félhermetikusan kompresszor-gyártása. A hőfokszabályozót a Közlekedési Mérőműszergyár gyártotta. A minisztériumi terv szerint a Fémnyomó feladata pedig a hűtőszekrények egyéb alkatrészeinek (szekrényttest, elpárologtató, kondenzátor stb.) gyártásának a megteremtése volt.

Fémnyomó és Lemezárugyár polgári termékei az 1955. május 1-jei felvonuláson

A konstrukciót nagy részben szovjet minta és dokumentáció alapján sikerült kifejleszteni. A Szuper 100-as jobb volt, mint az akkori szovjet Szaratov hűtőgép, és akkor még senki nem is gondolta, hogy jó harminc év után a gyár kapuja felett majd az *Electrolux* név fog ragyogni. A hűtőszekrények gyártásának mennyiségét a beszállítók kapacitásának korlátozott lehetőségei határozták meg először. Sok esetben a jászberényi gyárnak kellett megoldani számos igen fontos alkatrész gyártását. Az eredeti terv szerint a Ganz Kapcsolók és Készülékek gyárának volt a feladata a magyar szabványoknak megfelelően a motorvédelmi berendezés – az ún. reléknek a gyártása. De végül a gyári fejlesztőgárdának – Molnár Lombár László vezetésével – sikerült megoldani a fejlesztést. László

főmérnök így nyilatkozott: „Így ez a munka nem terhelne bennünket és jobban eleget tudnánk tenni a hűtőszekrények iránt mutatkozó növekvő igényeknek.” Említsük meg név szerint is, hogy a főmérnök mellett kik bábáskodtak a magyar hűtőszekrény születése körül. Szilágyi István főtechnológus, Árvai Mihály, majd Szpisák Pál a hűtőszekrény részleg üzemvezetője, és Pápai Gyula vezető technológus.

A hatvanas években a magyar háztartásoknak valóságos luxustárgyai voltak a Lehel hűtőszekrények, amelyek egyúttal a szocialista ipar büszkeségének is számítottak. Ekkor fogalmazódott meg a fejlődő életszínvonalat szimbolizáló „fridzsider szocializmus”

sen ment a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre. Látogatása eredményes volt. Májusban már 12 mérnök kezdett egyidőben a gyárban. Két mérnök a budapesti Műszaki Egyetemről is érkezett. Kiemelten fontosnak tartotta, hogy a fiatal műszakiak – mérnökök és technikusok – vonzó és színvonalas feladatokat kapjanak.

László Károly a 60-as évek végén

Egy képpel emlékezzünk meg azokról a kiváló mérnökökről, akik jelentősen hozzájárultak a gyár fejlődéséhez. Sajnos a cikk írása időpontjában már csak hárman vannak életben. László Karcsi bácsi – hiszen mindenki így hívta, aki munkakapcsolatba került vele – elsőnek ismerte fel a vállalati vezetők közül, hogy mennyire fontos feladat a gyártáselőkészítés és a termelés magas szintű kiszolgálás. Ezek nélkül nem lehet biztosítani a „holnaputánit” termelés eredményeit, ahogy kevés interjújának egyikében nyilatkozta. Irányításával és a nagyszerű mérnök-gárdával a Hűtőgépgyár számos olyan új technológiákat vezetett be (hidegfolytatás, elektrosztatikus festés, porfestés, hőre lágyuló műanyagok vákuumformálása, védőgázos hegesztés stb.), amelyek jelentősen növelték a késztermék termelési hatékonyságát és gazdaságosságát.

Heller-Forgó féle nagyhőcserélő gyártás megteremtése

Néhány szóban emlékezzünk meg egy magyar világszabadalom létrejöttéről és a hűtőgépgyári gyártóbázis megteremtéséről. Heller László, a Magyar

Tudományos Akadémia rendes tagja, a Budapesti Műszaki Egyetem volt tanszékvezető tanára, az Energiagazdálkodási Intézet műszaki igazgatóhelyettese volt. Az Ajkai Hőerőmű tervezése során dolgozta ki azt a teljesen újszerű eljárást, amely szerint vízszegény helyeken az erőművek hűtése víz helyett levegővel is megoldható, és amely azóta „Heller System” néven világszerte ismertté vált. Forgó László, a Hőtechnikai Kutató Intézet igazgatóhelyettese, az általa feltalált Forgó-féle apróbordás hőcserélők képezik a Heller-rendszerű léghőközpontú berendezés gazdaságosság szempontjából legjelentősebb részét. Forgó László találmányának lényege, hogy az hőcserélő réz helyett alumíniumból készíthető, ami a követelményeknek sokkal jobban megfelel, és jóval olcsóbb. 1956 elején hívták fel László Károly figyelmét, hogy egy prototípus vagy mintadarab legyártására gyártóüzemet keresnek. A jászberényi gyár vezetése felismerte a jövőbeni üzleti lehetőséget, és vállalkozott a feladatra. Az 1957-es budapesti BNV-n már be is mutatták a Fémnyomó által gyártott prototípust. A Heller-Forgó féle világszabadalom az 1958-as brüsszeli világi kiállításon nagydíjat kapott. A világsiker után a legnagyobb angol állami

A magyar világszabadalom feltalálójának a fényképe

cég *English Electric Company* 1 millió dollár értékben volt a termék első vevője. Az állam is adott először egy 15 milliós majd 25 milliós forintot megrendelést. 1959-től megindult a sorozatgyártás. A későbbiekben László

Károly és Kovács Gyula főmérnök szabadalmi gazdaságossá tették a gyártást. „Vagyis mondhatjuk, a Heller-Forgó féle hűtőtorony Jászberényből indult világhódító útjára, vagy népi kiszólással mondhatjuk, hogy a fémművesek ezzel fogták meg az isten lábát. Mert ezzel törték be a világpiacon. Felfigyelt erre a szakmai (világ)sajtó is. László Károlynak és Gorjanc Ignácnak ekkor kellett megismerkedni az interjúadás gyötrelmeivel. Mindketten rokonszenvesen startoltak”. 1970 márciusában László Károly megkapta a *Pattantyús Emlékérmét* mint a Hűtőgépgyár „legfőbb” mérnöke. Ebből az alkalomból a helyi üzemi újságnak elmondta, mit jelentett számára ez a nagyjelentőségű esemény: „A műszaki tevékenység, a gyártmányok előkészítési konstrukciós munkája a termelésben, a korszerű gyártmányokban érik be olykor többéves megfeszített munka eredményeként. A kitüntetés, melyet én kaptam, a Hűtőgépgyár műszaki dolgozóinak az elismerése is, de elismerése a Jászberényi GTE szervezet munkájának is.” A következő hónapban konferenciát tartottak a gyár jövőjéről. László Károly akkori szakmai előadásán elhangzott szavai ma is kiemelten fontos részek a vállalat történetének visszaidézésében. Értékelésében a vállalat fejlődésének első szakasza 1953-tól

második szakasza a háztartási hűtőszekrénygyártás fejlesztése és gyártási feltételeinek megteremtése volt. Erre az időszakra esik a Heller-Forgó világszabadalom, és megvásárlásával a hűtőelemgyártás létrehozása. A gyár fejlődésének harmadik szakasza pedig 1964-től 1970-ig terjedő időszak, amikor is a cég hazai ipar élvonalába jutott.

A külföldi licenz vásárlások fontossága

A gyár fejlődésében kiemelkedő jelentőséggel bírtak a licenc szerződések és a gyártási know-how-k megvásárlása. Az abszorpciós hűtőszekrényeket gyártó svájci SIBIR céggel kötött szerződés volt az első. E kapcsolat eredményeképpen sok fiatal mérnök számára nyílt lehetőség Svájcban egy évig dolgozni. A Sibir svájci cég nevéhez fűződött az abszorpciós háztartási gépek reneszánsza. A céget 1944-ben alapították Sibir Kűhllapparate GmbH névvel, amelynek 1985-ig elsőszámú vezetője volt. A cég gyártóbázisa a svájci Schlierenben volt. Tiszteletbeli doktora volt a Svájci Központi Technológia Intézetnek a cég társtulajdonosa, Dr. H. Stierlin, több világszabadalom kidolgozója, kinek vezetésével kialakított korszerű gyártástechnológia, a 60 literől egészen a 350 liter űrtartalmú szekrényig terjedő skála gyártását tette lehetővé.

A következő nagy lépés volt, amikor munkatársaival 1968 októberében az USA Michigan államából a Tyler hűtőbútorokat gyártó vállalattal vették fel a kapcsolatot. A hosszú tárgyalások eredményeképpen megvásárolták a zömében áruházi hűtőberendezések gyártási licencét és gyártására Jászárkoszálláson egy új gyártócsarnokot létesített a vállalat vezetése.

Az egyik legfontosabb lépés volt, amikor hosszú előkészület után a Bosch céggel kötöttek licencszerződést a kompresszoros hűtőszekrények gyártására. Évi 300 ezer darab 10 különböző típusból. illetve mélyhűtő és fagyasztó gyártására 160 literrel 270 literig szolt a szerződés. Ennek a széleskörű kompresszoros termékcsaládnak gyártására külön csarnokot épített a vállalat, amelyet a dolgozók csak „Bosch csarnoknak vagy üzemenek” hívtak. A rendszerváltás után, amikor az Electrolux megvásárolta a gyárat, a svédok először értetlenül fogadták, hogy miért neveznek egy csarnokot egy olyan cégről, amely versenytársa a világpiacon.

Állami-díj

Teljesítményét az ország vezetése is elismerte, amikor 1975-ben Gorjanc Ignáccal együtt az Állami-díj II. fokozatát megosztva megkapták. A magas állami kitüntetés alkalmából egy nevezetes interjúban nyilatkozott először magáról: „Nagyon rossz riport-alany vagyok, a múlt nem foglalkoztat sokáig, mert az új feladatok leradírozák a régít, így nincs igazi sztorim. Az induláskor sárban jártunk mindenütt, nem sok idő jutott érzélgésre, inkább beállító lakatos voltam, mint vezető és az új munkásgárda nevelése volt az elsőszámú cél.” A kollektíva érdeme hártotta el mindig természetes szerénységgel a feléje irányuló dicséretet: „A kollektíva esze, szíve és verejtéke van az eredmények között” – idézve egy vele készült egy másik interjúból.

1979. február 26-án ment nyugdíjba László Károly, utódja Csomor József lett a műszaki igazgató. A Hűtőgépgyár vezetőjeként ekkor nyilatkozott utoljára: „Nyolc és fél hónapra jöttem ide – mondta. Megbízta, hogy tanítam be a gyártás egyes fázisait. Nehezen, rábeszélésre szántam rá magam. Aztán mégis itt ragadtam. Melőzni való volt bőven. Megoldásra váró feladatok sokasága tornyosult előttünk. Az a bizonyos ragasztóanyag pedig a kialakulóban nagyon jó szellemű mag volt, a hatalmas tenni akarás. Újabb és újabb feladatok úgy kapcsolódtak egymásba, mint egyik láncszem a másikba. Nem volt diadalmenet. Most a gyorsabb sávból a lassúbb sávba váltok.”

A Hűtőgépgyár egyik szép hagyománya volt, hogy aranygyűrűvel jutalmazta azokat, akik negyedszázada már

Közös interjú a megyei lapban

1975-ben Jászberény városi tanácsa a város díszpolgárává választotta. A kitüntetés alkalmából a következőket nyilatkozta: „Nagyon meglepett ez a kitüntetés. Talán ez a legkedvesebb valamennyi közül... A város általános fejlődésére politikai, kulturális és szocialista arculatának alakulására döntő befolyással volt a gyár hatása...” Nyugdíjba vonulása előtt a CAMPING GAZ céggel kötött egy komoly kooperációs szerződést, amely mai is meghatározó az abszorpciós hűtőszekrények gyártásában.

a gyárban dolgoztak. László Károly is közte volt, aki Lehel emblémával díszített aranygyűrűt kapott.

Gorjanc Ignác és László Károly kapcsolata

Köztudott volt, de keveset írtak róla, hogy László Károlynak olykor bizony Gorjanc Ignáccal is csatáznia kellett. A kezdeti évek jó együttműködése után a hetvenes években kapcsolatukat inkább a rivalizálás jellemezte. 1975-ben mikor megkapták az Állami-díjat László a következőket mondta:

„Huszonegy éve dolgozunk együtt. E két évtized alatt alaposan megismertük egymás nézeteit, ami nem jelent feltétlenül nézetazonosságot, de a munkában rengeteget segít. Kevés szóval megértjük egymást, akkor is könnyebb dönteni, ha a másik nincs ott.”

Nyugdíjba vonulásakor nem volt a legjobb hangulatban. Számára mindig a gyár, a termékfejlesztés, a gyártás volt az elsődleges. Gorjanc Ignác az akkori kor szerint politikai karriert is csinált. Ő volt a Jászság országgyűlési képviselője, egy időben az ipari bizottság elnöke is volt. Gorjanc számára fontos volt, hogy a gyár környékének a kialakítása is mintaszerű legyen. Ezt bizonyította a gyári lakótelep, a strand, a fedett uszoda, a jégpálya, az állatkert és a sportszarnok. Ezek a beruházások egyrésze a kor akkori szóhasználata szerint „fekete beruházások” voltak. Az ehhez szükséges pénz egy részét a műszaki beruházásokból csípték le. Ezek a tények feszültséget is okoztak kettőjük között. Feszültséget okozott még a gyárvezetésben az is, hogy az új Bosch beruházás jóval lassabban hozta meg az elvárt eredményeket.

László Károly szabadalmi

17 szabadalma volt, részben a vállalati kollegáival, és részben országos kutatóintézetek munkatársaival együtt dolgozták ki. Csak felsoroljuk a legfontosabbakat:

Társadalmi feladatai

Egyik legfontosabb társadalmi feladata a Gépipari Tudományos Egyesületben (GTE) betöltött elnöki feladat volt. A Gépipari Tudományos Egyesület jászberényi csoportjának alapítója, és nyugdíjazásig vezetője volt. Ebbe a hűtősök mellett az Aprítógépgyár mérnökei is bekapcsolódtak. Nagyon színvonalas szakmai munka bontakozott ki. A jászberényi szervezet a hatvanas évek végén és a hetvenes években a legdinamikusabban fejlődő szervezetek egyike volt az országban. Elsőnek kezdeményezték az idegen nyelvi oktatást. László Károly megkövetelte munkatársaiktól a német nyelv ismeretét, – akkor azt preferálták – amelynek birtokában könnyebben tudták követni az élenjáró technológiai megismerését. A MTESZ-nek 1960 óta tagja volt. A Nemzetközi Hűtési Intézet magyar tagozatának elnökhelyettese is volt.

László Károly részvétele az 1956-os forradalmi eseményekben

Talán kevesebben tudják 1956-os forradalmi eseményeknek aktív résztvevője volt. Idézzünk fel, néhány emlékezetes szerepét a forradalmi idők-ből.

A Jászberényi Fémnyomó és Lemezárugyárban 1956. október 29-én alakult meg a Központi Munkástanács és annak első elnöke lett. Javaslatára határozatot hoztak két vezető, Keresztúri Zoltán személyzeti osztályvezető és Kardos Zoltán tervosztályvezető el-távolítására. A forradalom idején Budapestre is utazott, de jármű hiányában gyalog ment vissza az üzembe. Szovjetek még igazoltatták, és a karóráját is elvették tőle. Mindjárt a következő nap – október 30-án – a sztrájk folytatása vagy a munka elindítása volt, mindkét jászberényi gyár, az Aprítógépgyár és a Fémnyomó munkástanácsának napirendjén. László főmérnök vezetésével személyesen tárgyaltak az Aprítógépgyár munkástanácsával erről a központi kérdéstről. A két gyár munkástanácsa a termelő munka folytatása mellett döntöttek. Ezt a röpgyűlésen rögtön közölték a dolgozókkal. Kérdés volt még, hogy a dolgozókról készített káderanyagokat nyilvánosságra hozzák-e. Ezt a kérdést Gorjanc Ignác röviden lezárta. Utasítására a gyári égetőben (krematóriumban) elégették a „káder anyagokat”. A forradalom elbukása után a megtorlások időszakában a monstre perekben többször is beidézték tanúnak. 1958. január 7-én Szolnokon tartott bírósági tárgyaláson László Károlyt mint független tanút is megidézték. A forradalom után az Állambiztonsági Hivatalok Történelmi Levéltárában, mint ellenforradalmárt tartották nyilván. Részlet a róla készült 1957-es káderjelentésből: „Nevezettel kapcsolatban még megemlítem, hogy a múltban papnövendék volt, de kilépett a rendből és megnősült. Ellene eljárás nem folyt le és az üzem főmérnöki munkakörében dolgozik.”

Emléke a halála után és napjainkban

A Jászság ipari kultúrájának megteremtésében, színvonalának nemzetközi szintre való emelésében úttörő munkát végzett. László Károlynak kristálytisza logikája, kivételes műszaki és emberi intelligenciája volt, és az emberi humanitás mélysége jellemezte.

Az élet fájoan kevés időt adott neki a megérdemelt pihenésre. 1983. június 4-én halt meg 64 évesen. Sírja a Fehértői temetőben található.

Halála után 1984-ben a Hűtőgépgyár vezetése László Károly-émlékermet alapított a kiemelkedő műszaki-tudományos munkásságot végző dolgozói elismerésére.

Soroljuk fel, kik azok, akik megkapták ezt a rangos emlékérmét:

Kovács Gyula 1985, Tábi István 1986, Baráth László 1987, Molnár L. László 1988, Varga Károly 1989, Molnár Gábor 1990 és Ozsvári Ferenc.

Ez a kitüntetés megszűnt a Hűtőgépgyár privatizációja után.

Örizzük meg László Károly emlékét!

Metkyó Béla ny. gépészmérnök, helytörténeti kutató

Források:

Hűtőgép újság számai
Kunszabó Ferenc: Jászföld, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1980

Germuska Pál: A magyar fogyasztói szocializmus zászlóshajói. Hadiipari vállalatok civil termelése 1953-1963.

Magyar Nemzet 1958. április 29.

Kiss Erika: A Hűtőgépgyár és Jászberény fél évszázada. Gépipari Tudományos Egyesület, 2003

Sebők Balázs: Szolnok megye szocialista iparosítása (1950-1970). A Magyar Nemzeti Levéltár, Jász-Nagykun-Szolnok megyei levéltára közleményei 13. Szolnok. 2015

V-150376/1 számú, Téma: Szolnok megye el- lenseges erőinek monográfiája (Állambizton- sági Szolgálatok Történelmi Levéltára)

Kérjük az 1 %-ot

Kérjük adóbevallása elkészítésekor adójának 1%-át ajánlja a Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány javára.

A befolyt összeget

REDEMPTIO

c. honismereti lapunk megjelentetésére fordítjuk.

Adószámunk:
18824168-1-16

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XXXV.

A gimnázium önképzőkörének tanárelnökei IV.

1869-ben a diákok kezdeményezésére megalakult a jászberényi József Nádor Gimnázium (ma Lehel Vezér Gimnázium) önképzőköre. Az 1906/07-es tanévben utoljára volt vezetőtanára az önképzőkörnek Barla Kálmán természetrajz, földrajz, bölcsélet, magyar szakos tanár, aki 22 év után átadta a stafétát fiatal kollégájának, **dr. Pintér Jenőnek**.

Pintér Jenő Pál (1881–1940) Cegléden született 1881. január 25-én. A ceglédi honlapon a hírességek között nem szerepel a neve. A középiskolát Budapesten és Lőcsén végezte. Majd a Budapesti Tudományegyetemen **magyar irodalom és műveltség-történeti** tanulmányokat folytatott. 1903-ban kapta kézhez **tanári és bölcsészdoktori diplomáját, történelemből és földrajzból** volt kiegészített okleveles tanár.

1905-ben Jászberényben lett helyettes tanári állása, 1906. október 9-től pedig már rendes tanár. Az év végi értesítőkből kiderül, hogy a történelmet és a földrajzot tanította. Holott úgy ismerik, mint irodalomtörténészt.

1907/08-as tanévben a VI. osztály osztályfőnöke volt. A tanórai munka mellett a kezdő tanár a történelem szertár, az éremgyűjtemény, az ifjúsági könyvtár óre feladatát is ellátta, s a tanári tanácskozások jegyzője volt. 1906. október 29-én, Rákóczi Ferenc hamvainak Rodostóból való haza hozatala és kassai temetése emléknapiján, „II. Rákóczi fejedelem” címen felolvasást tartott Pintér Jenő. Részletes, hosszantartó felolvasásának befejező részében a következőt mondta: „(...) *S felhangzik eskünk magyarok nagy fejedelme. Im, esküszünk a magyarok Istenének színe előtt, hogy hazánkat a te megdicsőült lelked csodás erejével iparkodunk szeretni.* (...)”

Az önképzőkör vezetőtanára

Az 1907/08-as tanévben megbízták a főgimnáziumi önképzőkör vezetésével. Az első gyűlésen hangsúlyozta, a kör célja változatlanul, hogy azt az általános műveltséget, melyet a középiskola az ifjúságnak nyújt, a tanulók egyéni hajlamaihoz képest önálló munkásságuk alapján kibővítsék. S kérte a tagokat az ennek megfelelő, komoly munkára.

Az év végi nagyon részletes beszámolójában olvasható: „*Általában: életrevaló, hasznos intézménnyé iparkodtunk tenni körünket. Ezért ismertettük például tizen-tesen a matematikai és a philológiai ifjúsági versenyek intézményét és eredményeit; ezért készítettük el beható megvitatás után új alapszabályainkat; ezért ismertettük részletesen a tizenkilencedik század francia líráját; ezért foglalkoztunk hosszasan a szavalás elméletével s a művészeti kritika alapelveivel.*”

Pintér Jenő 1913-ban

S számadatokkal bizonyította a tartalmas munkavégzést. 31 összefüggővel volt – alakuló, ünnepi, rendkívüli, évzáró és 23 rendes ülés. 105 dolgozat került irattárba, 123 szavalat, monológ, szabadelőadás hangzott el. Komoly pályatételeket írtak ki, néhány ezek közül: *Anonymus krónikájának jellemzése, földrajzi és művelődéstörténeti vonatkozásai, Egy jász község népies verses termékeinek összegyűjtése, Szónoki beszéd egy ifjúsági olvasóterem felállítása ügyében.*

Az értékelhető munkákat jutalmazták ebben az évben is különböző alapítványokból, felajánlásokból. A jutalmazást hozzájárult Czettler Jenő miniszteri fogalmazó, az iskola volt diákja édesanyja nevére, 1908-ban tett 300 korona tőke kamataival.

1908/09-es tanév önképzőköri tevékenysége az új alapszabály megismerésével indult. 1908. június 7-én írta alá dr. Szombathy István igazgató a kör

új alapszabályát, mely 1908. december 8-án a vallás és közoktatásügyi minisztériumtól hivatalosan is megerősítést kapott. Az új alapszabályt az első ülésen a vezető tanár megismertette a kör tagjaival.

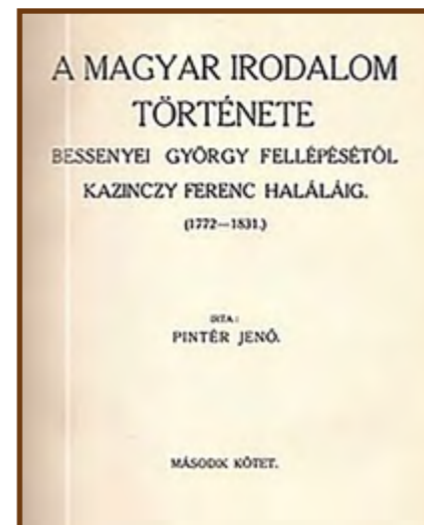
Ezt követően megemlékezett az önképzőkör kezdetéről „*Önképzőkörünk fennállásának ez a negyvenedik esztendeje. Négy évtizeddel azelőtt, az 1868–69. iskolai évben gyűltek először össze iskolánkban, az akkor jászkerületi ferenc-rendi római katolikus főgimnáziumnak, növendékei, hogy a szoros iskolai munka körén kívül eső szellemi munkálkodás jegyében egyesüljenek. Négy évtized nagy idő! Azok az ifjak, a kik annak idején félig gyermekfővel vállalkoztak a nemes cél megvalósítására, ma már az öregkor határa felé közelednek, s azokból az ügybuzgó tanárokból, akik egykor az itteni önképző magyar iskola megalakulásának útját egyengették, már csak egy munkálkodik a magyar kultúra szolgálatában, Németh Kelemen tanár úr.* (...)”

Ezután lesújtó véleményt mondott azokról, akik nem váltották be az iskola, a tanárok elvárásait, ami személyiségüknek megfelelt volna, majd folytatta: „*Kedves ifjak! Ne vegyétek zokon, ha ezúttal kemény szavakkal fedlek benneteket azon dolgokért, amelyekben ti még nem vagytok, – mert még nem lehettek – bűnösök. Az irántatok érzett szeretet, a talentumotok megbecsülés, a jövőtök féltése kényszerített arra, hogy korholólag keljek ki – nem ellenetek, hanem azok ellen, akik a hozzájuk kötött szép reményeket soha be nem váltják*”

Az az ifjú, akinek ábrándjai között nem szerepel a kiváló emberré tetel vágya; az a diák, a ki azzal a céllal s csak azért tanul, hogy valamikor kényelmes állásba jusson, s megmenekülhessen mindattól, ami a múlt, jelen és jövő problémáinak megoldására vonatkozik: az ilyen kicsinyhitű emberi sarj gonoszul élt. Ne ilyenek legyetek, fiaink! Engedjétek remélnünk nekünk vezetőiteknek, hogy ti bennetek, vagy legalább néhányatokban, van valami abból az égi tűzből, a melyet a vállalkozó és nagyesszű Prométheusz haladásunk javára az Istenek keze közül elorzott. Mutassátok meg, hogy van bennetek mennyei szikra, amely még valamikor lángot gyulaszt a magatok örömeire és magyar hazánk dicsőségére.” Az év során 22 pályatételt írtak ki. A pályatételek most is érdekesek voltak, például: *Horatius, Írói arckép; Petőfi Sándor és a jászok; Az 1848–1849. évi szabadságharc előtt mennyiben valósultak meg a Széchenyi István gróf Hitelében*

felvetett reformok?; Szondi két apródjának története költőink feldolgozásában. 78 pályamunka érkezett. A rendes tagok (VII. és VIII. osztályosok) szabadelőadásai és szavatai közül sok érdemelt dicséretet, a rendkívüli tagok (V. és VI. osztályosok) egész évi szavaló tevékenysége és az év végi versenyszavatai is jutalmat érdemeltek. Meghirdették első alkalommal a filológiai versenyt.

1909/10-es tanév. A vezetőtanár hosszas bevezetőjében az ösztöndíjak, a segélyek szerepéről, hasznáról, a segítő készségről szólt. A következővel zárta beszédét: „*Kedves ifjak! Ti vagytok az új nemzedék! Most még nem kívánunk semmi áldozatot tőletek. De ha egykor felnőttek és kényelmes anyagi helyzetbe kerültek, ne feledkeztek meg a legszebb emberi erények egyikéről, az „áldozatkészségről.”*”

Pintér Jenő könyvének címlapja

Ebben az évben 24 rendes tagja és 48 rendkívüli tagja volt a körnek. 136 munka került az irattárba, ebből 122 prózai és 14 verses munka volt. A filológiai verseny most is meghirdetésre került. A kitűzött pályatételek nagyon változatosak voltak. A húsz tétel közül néhány: *Mit köszönhet a magyar nemesség, a magyar jobbság és a magyar polgári osztály Széchenyi Istvánnak?; Elmélkedés a hazaszeretetről; Szünidőm egyik nevezetes napja.* Január 23-án, Kazinczy Ferenc születésének 150 éves fordulójáról, január 30-án Gyulai Pálra, február 6-án Horváth Mihály püspökre emlékeztek ünnepi műsorral. Április 8-án gróf Széchenyi Istvánra emlékeztek halálának ötven éves fordulóján megemlékezéssel.

Az önképzőkör dr. Pintér Jenő vezetőtanársága idején is, minden évben hazafias ünnepélyt tartott október 6-án és március 15-én nagyközönség előtt, november 1-jén pedig *lerótt a kegyelet adóját* az iskola jötevői, Pintér Mihály volt polgármester és Fodor Imre sírjánál, a főtéren pedig koszorút helyeztek el a honvédelem-műnél.

Értekezései a főgimnázium értesítőiben

Már az első tanítási évében – 1905/06 – értekezést írt az év végi értesítőbe: *Akadémiai törekvések a nyelvtudomány területén 1831-1851-ig. I. Akadémiai nyelvművelés, II. Az élő nyelvanyag, III. A nyelvtörténet címekek három fejezetre osztotta az írását.*

A következő tanévi értekezése a *Petőfi Sándorról* íródott azért, hogy a tanulók Petőfi Sándorról meglévő ismereteinek gyarapodását szolgálja. Az 1907/08-as tanévben az értekezése *Kortani átnézet, Kerékgyártó Árpád több évtizeddel korábban készült művének kiegészítése évszámokhoz kötve A magyar nemzet évilapjai a királyság megalapításáig* címmel. *A magyar nemzet az ősidőktől a honfoglalásig* illetve *A magyar nemzet a honfoglalástól a királyság megalapításáig* cím alatt két nagy fejezetben olvashatunk a kiegészítésekről.

1908/09 év végi értesítője szintén dr. Pintér Jenő értekezésével indul. A címe *Jegyzetek a régi magyar irodalom történetéhez.* A Döbrentei-kódexben másolt középkori magyar nyelvű verses meséket mutatja be elsőként. A II. részben *Magyarországi Mihály és Magyar Mihály* cím alatt pálosrendi szerzetesekkel foglalkozik. A III. részben *A Vitéz Franciskó meséjének egyik változatát* elemzi.

Az 1909/10-es év végi értesítőben *Az első történeti óra (Mutatvány az iskola műhelyéből)* című értekezéséből az első és második osztály történeti érdeklődésének megalapozását mutatja be. „*Az első osztálynak történeti vonatkozású fő olvasmányai a hún és a magyar nemzeti mondából, s az Árpádok történetéből kerülnek ki. A második osztály történeti olvasmányainak fő tárgyát a vegyesházi királyok korából, valamint a görög és római történetből vett könnyebb elbeszélések teszik*” – írja a bevezetőben, s megállapítja, hogy ezek ismerete a harmadik osztályban nagy segítséget jelentenek.

Az iskolai munkán túli tevékenysége

Már jászberényi életében az Országos Középiskolai Tanáregyesület, a Magyar Néprajzi Társaság, a Budapesti Philológiai Társaság alapító és a Magyar Történelmi Társaság rendes tagja volt.

1911-ben alapítója és elnöke a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak, 1923-tól a Petőfi Társaság, a Kisfaludy Társaság is tagjai közé fogadta. A Magyar Pedagógiai Társaságban alelnökké, később elnökké választották.

Írói munkássága nagyon gazdag eredményű. A főgimnáziumban eltöltött öt év öt értekezése csak porszem az életművében. A jászberényi tanársága alatt számos ismeretterjesztő írása, közművelődést előmozdító cikke jelent meg a Jászberény, a Jász Kürt című lapokban és számtalan az országos lapban, folyóiratban. Nagy terjedelmű munkái közül a mai napig használható nyolckötetes műve, *A magyar irodalom történet tudományos rendszerezés* (Budapest 1930–1941), melyet itt is meg kell említeni.

Pintér Jenő: A magyar irodalom története, hatodik kötet

Ebben az írásomban dr. Pintér Jenő jászberényi, főleg önképzőköri vezetőtanári tevékenységét igyekeztem bemutatni. Az irodalomtörténész akadémikusról (a Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd rendes tagja lett) és munkásságáról az alábbi cikkben olvashatnak.

Honismeret, 2018 (46. évfolyam) 2018 /6. szám TERMÉS, Metykó Béla: A „kétmázás irodalomtörténet” elfeledett szerzője: Emlékezés Pintér Jenőre (1881–1940).

Jászberény után (röviden)

1910. augusztus 8-tól saját kérésére a budapesti VI. kerületi állami főreáliskola rendes tanára lett. 1919. augusztustól 1939-ig budapesti tankerületi főigazgató, 1935-től a szegedi egyetem címzetes nyugalmazott rendkívüli tanára volt.

1940. november 7-én elhunyt, sírja a Fiumei Úti Sírkertben található. Az özvegye (Battlay Borbála a második felesége volt, az elsőől, Reiner Vil máttól elvált) kérésére egy ledőfött oroszlán a síremléke, Bory Jenő alkotása. Úgy gondolta az özvegy, hogy a meg nem értettség okozta a halálát 59 évesen.

Pintér Jenő síremléke a Fiumei Úti Sírkertben - Bory Jenő alkotása

„Az újabb magyar irodalomtörténetírók tanítómestere volt. De nemcsak mestere, barátja, lelkes bátorítója is. És vesztesünk ép ebben pótolhatatlan. Mert művei a kezünkben maradnak, mint nélkülözhetetlen alapotadók, szíve azonban, amelynek annyi meleg felénkáramlását éreztük, amelyből csak a szeretet hajolt mindannyiunk felé, örökre megpihent. A mester itt marad közöttünk könyveiben, a jóbarát elköltöztét könnyes szemmel gyászoljuk halálunkig”. - Részlet Alszegehy Zsolt nekrológiájából

Források:

Alszegehy Zsolt (szerk.): Irodalomtörténet, 1940. 29. évfolyam. Figyelő. Pintér Jenő. [Nekrológ] 145. p.

Jászberényi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1905 és 1911 közötti számai Magyar Életrajzi Lexikon 2. kötet, L-Z (1982) Szinyei József: Magyar írók élete és munkái, 10. kötet. Budapest, 1905 dr. Pintér Jenő a Wikipédiában

Csörgő Terézia nyugdíjas biológia-kémia szakos tanár

Petőfi születései és halálai

Felső-Kiskunsági tájékunk leghíresebb, legrejtélyesebb szülöttje világ-hírű költőnk, Petőfi Sándor.

Születésének 200. évfordulója életének néhány rejtélyes momentumára kényszerít emlékezni. A Petőfi emlékház látogatottsága jócskán megnövekedett, és a látogatók, vendégek vissza-visszatérő kérdése: „Hol született?, valamint „Hol halt meg?“, – egy kis összefoglalásra ösztönzött.

A sokak által a költészet Krisztusának tekintett ifjú zseninek – csakúgy mint Jézusnak – megvoltak és megvannak az apostolai. Ők azok, akik életét és munkásságát kutatják, ismertetik, népszerűsítik. Ifjúként a helytörténeti kutatásokkal párhuzamosan kezdtem a Petőfi jelenség tanulmányozását, így szinte egy emberöltő időtartamán keresztül figyelhettem az érdekes kutatók tevékenységét, kutatási eredményeit.

Korán terjedelmes szakirodalmi könyvtárat és Petőfi kultuszgyűjteményt sikerült létrehoznom, ezért a költővel foglalkozó kutatók látogatásai során közvetlen közletről figyelhettem eredményeiket, bírhattam barátságait.

A fülöpszállási Morgó vendégfogadó. Petőfi legendai szülőhelye, 1960

Nem mondom meglepőt; valamennyien lázas izgalommal keresték Petőfi életének két legnagyobb rejtélyét: születési helyét és halálának

Emlékmű a Petrovics otthon kertjénél. 1818-tól 1841-ig laktak a szülők Szabadszálláson

körülményeit. Teljes egyetértés továbbra sincsen e két témakörben. Nézzük tehát az általam ismert Petőfi „apostolok” véleményeit, ahogyan én megismerhettem nyilatkozataikat.

Mezősi Károly volt életemben az első Petőfi kutató, akivel jó sorsom megismertetett. Tizenkét éves voltam, Fülöpszálláson éltem 1959-ben,

Több fotófelvételt készítettek az akkor még álló, 1690 körül épült boltíves fogadóról és az udvarán álló kocsiszínről. Mint a tanár úr elmondta, 1833 és 1836 között Petőfi édesapja Petrovics István bérelte egy másik kocsmával és húsbolttal egyetemben. Fülöpszálláson szerzett tapasztalatait és levéltári kutatásait összefoglalva dolgozatát megjelentette a Petőfi Irodalmi Múzeum 1960-as kiadványában, valamint a „Közelebb Petőfihez” című önálló kötetében.

Ez a mű a máig legalaposabb fülöpszállási Petrovics emlék, címe „Petőfi apjának fülöpszállási bérletei”, Mezősi Károly Petőfi kiskunfélegyházi születését igyekezett bizonyítani, de elévülhetetlen érdeme mégis a költő és családja kiskunsági életének feltárása és ismertetése.

Istenes Józsefet, a kiskőrösi Petőfi szülői ház örét, az ottani születés bizonyítását küldetésének tekintő kutatót először középiskolás koromban, 1956 tájékán kerestem fel kérdéseimmel. Petőfi szakkönyvtáram első köteteit neki köszönhettem. Innen indultam egy érdekes-kalandos útra, Petőfi megismerésének véget soha nem érő útjára.

Tóth Sándort, a szabadszállásiak közkedvelt helytörténészét is ez idő tájt ismertem meg. A Petrovics család történetét helyi dokumentumok feldolgozásával írta meg. A család 1818 és 1841 között jelentős szerepet töltött be a város életében. Természetesen meg volt győződve, hogy a költő e városban született. Feltette a kérdést: „Ki az az anya, aki nem lakásán, birtokán, hanem férjének bérelt húsboltja városában (Kiskőrösön) szül?” Idézte még Hruz Mária húga ott élő családtagjainak nyilatkozatait, és a helyi közlemlézetet is. A Petőfi halálának vonatkozásában kitarított a Sándor József által Szibériában fellet sír valószínűségében.

Sándor József mint első világháborús oroszországi fogoly 1915-ben a szibériai Bajkál-tó partján meglátogatott és lefényképezett egy 1956-os fogolysírt, melyre az volt írva: „Alexander Stepanovics Petrovics magyar őrnagy és költő”. A helybeliek szerint egy Európából 1851-ben idehurcolt fogoly volt, aki verseket írt, szépen rajzolt, és a dekabrista Michael Karlowitsch Küchelbecker barátja volt.

Sándor József haza érkezvén felkereste Szabadszállást, és születése körülményeiről a család leszármazottjaitól érdeklődött. Kiadta könyvét, melynek címe: „Nemes Petőfi Sándor költőnk Szabadszálláson született és Szibériában halt el.” A szabadszállásiak büszkén hivatkoznak a két kutató eredményei mellett az 1851-ben Darmstadtban Szarvady és Hartmann fordításában megjelent „Petőfi versei” című német könyvre, melyben a születési hely Szabadszállás.

Sándor József könyvének címlapja

Viszont e városban senki nem szeret beszélni az 1848-as országgyűlési választás gyalázatos levezényléséről, ahol kis híján agyonverték a jelentkező Petőfit a leitatott választók.

Kiss Józseffel már budapesti életszakaszomban, az 1970-es években ismerkedtem meg. Mint a kor egyik legjelentősebb Petőfi-ismerőjét kerestem fel, néhány Petőfivel kapcsolatos begyűjtött kultuszemlék, ritka kiadvány, kézirat, vagy általam rejtélyesnek tartott Petőfivel kapcsolatos probléma tisztázása végett. Jó néhány régi újságcikket, tanulmányt mutattam neki a költő feltételezett szabadszállási születéséről, és szibériai haláláról. Türelmesen meghallgattam, majd határozottan elutasította mindkettő valószínűségét. Csakis Kiskőrös és Segesvárt tartotta Petőfi rövid élete két szélső mérföldkövének.

Fekete Sándor volt a hatvanas évektől haláláig a Petőfi jelenség leg-tökéletesebb ismerője. Több kiállításom megnyitója, folyóiratokban való ismertetője, a Petőfi Társaság elnöke sokszor volt vendégem feleségével, Hary Mártával együtt. A szülőhely vitában mindig visszafogottan foglalt állást, egyik helyszínt sem jelölte meg száz százalékos bizonyossággal. A barguzini Petőfi-keresést viszont határozottan elutasította, a segesvári eltűnést inkább halálnak fogalmazta. Kiszely István antropológussal szemben az 1989-es szibériai ásatással kapcsolatban jelentős vitákat folytattak a TV-ben, rádióban, sajtótermékekben, könyvek tömkelegében. Hogy az oroszok 1849-ben vittek-e ki magyar foglyokat Szibériába? Ezt a témát inkább kerülte, óvatosan nyilatkozott. Magánbeszélgetéseink alkalmával inkább kétesélyesnek nevezte ezt a lehetőséget, minthogy egyik oldalról sincs teljes bizonyosság.

Fekete Sándor könyve a szerző dedikációjával

Egyszer a könyvtáramban egy neki örömet szerző igazi könyvritkaságra talált. 1958-ban írta a „Petőfi segéd-szerkesztő” című könyvét, melyet megjelenésének napján az ÁVH lefoglalt. Fekete Sándor 1956-ban megírta a „Hungaricus” című könyvét, mely az 1956-os forradalom igazsága mellett érvelt. 9 év börtönbüntetést kapott ezért. Csak néhány kötet maradt a megsemmisítés után. Ezt a példányt egyik látogatása során dedikálta nekem, s beírta a könyv történetét is.

Kiszely István antropológus a barguzini Megamorv expedíció vezetője és stábjának tagjai többször megjelentek szakkönyvtárban kutatni, valamint a Petőfi ábrázolások tanulmányozása végett. Az akkori expedícióban résztvevők ma is meg vannak győződve,

történetnek gondolta, ha Petőfiről beszélt. A további kutatás szükségességét hangoztatta.

Vasberényi Géza dunavecsei Petőfi kultuszgyűjteménye legendás és igen jelentős volt. Sajnálatos, és sokakat

Székelyné Körösi Ilona főmúzeológus, Székely Gábor Attila, Szeberényi Gyula országgyűlési képviselő a kecskeméti kiállításon

hogy a barguzini 7-es számú sírban költőnket találták meg. Az antropológiai és a régészeti ásatás szakszerűségét, és az előtanulmányokat alaposnak tartotta.

1991-ben a Magyar Tudományos Akadémia tévesnek nyilvánította a lelet Petőfivel való azonosságát, ezért a Petőfi Irodalmi Múzeumban kiállított barguzini ásatás anyagát eltávolították.

Ekkor a fülöpszállási Helytörténeti Gyűjteményem egyik szobájában kapott helyet ez a vitatott anyag. A Megamorv Bizottság talán legjelentősebb dokumentum- és levéltára szintén hozzám került. Úgy gondolom, a szibériai Petőfi keresés 1849 óta beszédtema, így a Petőfi kutatás egyik (mellék)-ága, tehát megőrzését indokoltnak érzem. Kiszely professzor megkeseredett emberként halt meg, csakúgy, mint az expedíció másik három tagja, Nehéz Mihály, Kardos Lajos és Kéry Edit is.

Kerényi Ferenc volt ezen nagy kutatógeneráció talán utolsó nagy egyénisége. Kiskőrösi kiállításomat ő nyitotta meg. Utolsó kiadott Petőfi kötetének talán utolsó dedikációját nekem adta. Kerényi tanár úr a kiskőrösi születést valószínűsítette, de a segesvári eltűnést ő is bizonytalan

vádoló történet, ahogyan ez a hatalmas, múzeumi jelentőségű és terjedelmű Petőfi emlékgűjtemény halála után szétszóródott. (Szerencsére jelentős része az én gyűjteményemben kapott helyet.)

Vasberényi Géza az 1970-es években büszkén mutatta nekem Petőfi összes költeményeinek 1849-es Kertbeni Károly fordításában megjelent német kötetében található állítását, miszerint Petőfi Dunavecsén született. Persze ezen még Vasberényi Géza is mosolygott. Mint említette, ezt a kötetet még Petőfi is kezében foghatta, de nem tudunk arról, hogy tiltakozott volna dunavecsei szülőhelyét illetően.

Az orgoványi csárda, Petőfi legendabeli szülőhelye

Petőfi Zoltán, a költő fia az 1860-as években meg kívánta látogatni apja szülőházát Kiskőrösön, mint mondta, meg fogja vásárolni, ha egyszer lesz rá pénze. Valószínűleg édesanyjától, Szendrey Júliától hallotta ezen bizonyosságot, vagy Petőfi Istvántól, a nagybátyjától, aki gyámja volt az árvának.

Petőfi István egyébként olyan nyilatkozatot tett az 1850-es években, hogy ő született Szabadszálláson, Sándor pedig Kiskőrösön.

Zalai Szalay Sándor „A pusztá baladája” (1930) című könyvében riportot közöl a Kiskun pusztáról. Molnár Gergely fülöpszállási születésű orgoványi református tiszteletessel és néhány ottani idős emberrel is beszélgetett. Az ott élők egybehangzóan vallják, hogy Petőfi az orgoványi csárdában született. Aztán 1844-ben be is tért e csárdába, és itt írta a „Pusztán születtem” című versét. (A költő alá is írta a helyszínt és a dátumot.) Csak-hogy ez a pusztá akkor Kunszentmiklóshoz tartozott, így a vers keletkezési helyét Kunszentmiklósnak írta. Egyébiránt az 1850-ben Kertbeni Károly fordításában megjelent „Der Held János” (János vitéz) német kiadásában Petőfi születési helyét Kunszentmiklósnak jelölte a fordító.

Arany János egy Petőfivel való beszélgetés alkalmával azt hallotta a költőtől, hogy ő nem ott született, ahol keresztelték. Hol keressük hát ezt a helyet, a környező pusztákon? Monostorpusztán, Orgoványon, Jakabszálláson?

Roberto Ruspanti olasz egyetemi professzor és Petőfi fordító több alkalommal felkeresett Fülöpszálláson, és azóta is visszajáró vendégem.

2005-ben Gilberto Martinellivel, a neves filmrendező-operatőrrel és stábjával járt házamban Kunszentmiklóson. Több olasz nyelvű Petőfi kötetet örveztettem meg, többek között a saját fordítású Petőfi kötetével. (Zárójelben említem meg, hogy nálam

seregében harcoló egykori 48-49-es magyar katonáktól és Teleki Sándor gróftól hallott az oroszok által elhurcolt Petőfi Sándorról, és ezeknek alapján írta meg kiseposztát. Még egy adalék volt ez a költő feltételezett szibériai utóéletéről.

Kiállítás Fülöpszálláson, Benkő Andrea, Székely Gábor, Roberto Ruspanti és felesége, 2001

tett látogatásának alkalmával ismerkedtem meg egy magyar ifjú irodalomtörténész hölgygel, aki ma is a felesége.) A házamban készült Petőfiről szóló film Olaszországban ma is forgalomban van.

Később a kéziratot Armando Lucifero fia könyv formájában kiadta. Ebből kaptam egy példányt Roberto Ruspantitól.

Korunk Petőfi-kutató generációja, a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai, közöttük Ratzky Rita, Benkő Andrea, Hankiss Ágnes többször meglátogattak otthonomban, a Felső-Kiskunsági Emlékek Háza és Petőfi kultuszgyűjtemény épületében, Kunszentmiklóson. Ezúton is köszönöm nekik, hogy mindenkor segítségemre voltak, ha hozzájuk fordultam a Petőfi kutatás tárgy körében.

Utolsó kihelyezett kiállításom éppen Budapesten, a Petőfi Irodalmi Múzeumban történt 2020-ban. A kiállítás kurátora Kalla Zsuzsa volt, aki a felsorolt Petőfi „próféták” új nemzedékének ifjú tagja.

Farkas P. József

Nem hagyhattam ki azt az 1980-as években Petőfi Népében megjelent riportot, amit a fenn említett újságíró közölt, „Petőfi legendák a Kiskunságban” címen. Itt a visszaemlékezők arra emlékeztek, hogy a fülöpszállási Hármasi csárdában született a költő. Odakinn üvöltöttek a farkasok, süvöltött a téli vihar és három juhász hozott sajtot, túrót, báránybőr takarót a kisdednek.

Egy emlékező szerint, Fülöpszálláson a Morgó vendégházában is született Petőfi Sándor, mégpedig karácsonykor. A fogadó fölött akkor egy „nagy vörös üstökű csillagot” láttak. A csecsemő foggal született, mint a táltosok. Fülöpszálláson azt is megtudta a riporter, hogy Petőfi nem halt meg a segesvári csatában, Törökországba bujdosott. Aztán visszatért Fülöpszállásra – szülőhelyére! „Hol temették el – nem tudom. Talán meg sem hal az ilyen ember” – így nyilatkozott az emlékező a Morgó csárdában. Ezen szavakkal zárult a riportsorozat Fülöpszálláson. Az emlékező ezen utolsó mondata bizony igaz. „Akinek ilyen sok szülőhelye legyen, nem ütheti annak emlékét az idő agyon.” (SZ. G. A.: „Búcsúzó a Morgó vendégházához”).

Simándi Béla könyvének címlapja

Hogy hozzá tegyek valamit az eddig felsorolt adatokhoz és feltételezésekhez, felteszek egy kérdést a kedves olvasóhoz: Hogyan is írta nevét az első versei alá Petőfi? Úgy, hogy: „Pönögei Kis Pál”? Bizony!

Hol is van Pönöge? Bizony mondom, Pönöge az Fülöpszállás beceneve! Tehát Petőfi Pönögeinek, vagyis fülöpszállásinak tartotta magát. (Bocsánat a komolytalanságokért.)

A forrásokat ez esetben nem írom le. Több oldalt tenne ki. Aki hozzám ellátogat Kunszentmiklóra, annak minden állításon igazolni fogom. Írtam ezen tanulmányomat Kunszentmiklóson 2022. december 31-én és 2023. január 1-jén Petőfi Sándor 200. születésnapján, (valamint a saját 75. születésnapomon) egy üveg pezsgő társaságában.

Székely Gábor helytörténeti kutató

Alán-Jász kincsek az Ermitázsban

Az Alán Királyság kincsei („Alans' Kingdom Treasures”) címmel nyílt 2022. december 20-án nagyszabású időszaki kiállítás a szentpétervári Ermitázsban. A múzeum a világ egyik legjelentősebb gyűjteménye – mintegy 2-3 millió látogatót fogad évente

az Észak-Oszét Állami Egyetem Bölcsészettudományi Karának dékánja, volt kulturális miniszter. A kiállítás tudományos tervét a Jászberényben is többször kutatómunkát végzett Ruszlan Szulejmanovics Bzarov, a történelemtudományok doktora készítette.

a jászkeri Jász Világtalálkozó. A kiállítást széles körű közművelődési programok kísérik, amelyben részt vesznek az Ermitázs munkatársai, a kiállítási projekt rendezői, valamint a kultúra és a művészet szentpétervári, moszkvai és vlagyikavkazi szereplői. 2023. januártól márciusig a kiállítótermekben előadások, mesterkurzusok és gyerekeknek szóló rendezvényeket tartanak. Az Állami Ermitázs Kiadó prospektust adott ki a kiállításhoz, egy tudományos katalógus megjelenését pedig 2023-ra tervezik.

A megnyitó ünnepségen részt vett Mihail Pjotrovcskij, az Állami Ermitázs főigazgatója, Szergej Menyjalov, az Észak-Oszétia-Alánia Köztársaság vezetője, Alekszander Beglov, Szentpétervár kormányzója, Gerasim Vlagyikavkaz és Alániai érseke, valamint a kurátorok és a szervezők.

Kis népeknek is lehet nagy múltjuk és gazdag történelmük. Mihail Pjotrovcskij a megnyitón egy csodálatos népről mesélt, akik az ókorban meghódították az európai sztyeppéket és eljutottak Észak-Afrikáig is. „A szkíták leszármazottai, a sztyeppéket meghódító lovasok, nemes hegylakók, derék keresztények – egy nagy múltú nép –, az alánok művészete most először jelenik meg ilyen színvonalon a feltárt régészeti komplexumokból származó, gazdagon díszített tárgyak kivételes gyűjteményén keresztül.”

A kiállítás a művészet, kézművesség és a kulturális kapcsolatok fejlődésén keresztül tárja elénk a történelmi Alánia képét. A Téli Palota négy termében berendezett bemutató lehetővé

teszi a látogatók számára, hogy megismerjék Alánia történelmének legfőbb eseményeit, és nyomon követhessék mi maradt meg kulturális hagyományából. Az ötszázal is több műtárgy között korabeli fegyvereket és lószerszámokat, ékszereket, üveg- és kerámia tárgyakat, viseleteket találhatunk, több tétel most kerül először a nagyközönség elé.

A városi élet, a kultúra és a művészet elérte csúcspontját. Ebben a teremben kerülnek bemutatásra X.-XIV. századi építészeti elemek, templomi fal-festmények töredékei, keresztény istentisztelet során használt kegytárgyak. Az alán művészet fejlődésének csúcspontját az itt látható ékszerek jelentik, fegyverek és ruházat a Zmejszki katakomba temetkezési helyéről és

A kiállítás utolsó terme a XIV. századtól a XX. század elejéig terjedő időszakot mutatja be. Dzsingisz kán hódító hadjárata a XIII. század elején, az ottani tatárjárás és Timur Lenk az 1300-as évek végi pusztító hadjáratai letörölték az Alán Királyságot a térképről. A lakosság a hegyekben keresett menedéket. Ebből az időszakból a Rekom-szentélyt valamint Mahcseszki és Dargavs településeken előkerült leleteket mutatják be.

Köszönöm Tamerlan Gabujevnek, a moszkvai Állami Keleti Művészetek Múzeuma igazgatóhelyettesének a képeket. Aszlan Cucijevnek, az Alán Nemzeti Múzeum igazgatójának a katalógust. A Covid járvány és az ezt követő háborús körülmények megtörték a lendületét a szépen fejlődő jász-oszét kapcsolatoknak. „Háborúban hallgatnak a múzsák” - tartja a latin mondás, mégis jó látni a régi barátokat, ahogyan nehéz körülmények között is teszik a dolgukat közös alán-jász történelmünk és kultúránk bemutatásáért és népszerűsítéséért.

Az időszaki kiállítás 2023. április 2.-ig látogatható.

Fábián Rigó Attila helytörténeti kutató

A kiállítás prospektusa

a világ minden tájáról – nagy megtiszteltetés itt kiállítani, és nagy lehetőség a bemutatkozásra. 2022-ben ünnepelték a Kaukázusban, Oszétia-Alániában a kereszténység felvételének 1100. évfordulóját. Ennek a rendezvénysorozatnak egyik állomása az Alánia ókori és középkori történelmét bemutató tárlat.

A kiállítás hatalmas összefogással valósult meg. A tárgyak főként az Ermitázs anyagából, a moszkvai Állami Történelmi Múzeumtól, az Állami Keleti Művészetek Múzeumától és az Alánia Régiségei Múzeumától gyűjteményéből származnak. Kölcsönzött anyagokat az Észak-Oszétia-Alánia Köztársaság Történelmi és Régészeti Intézete, Észak-Oszétia-Alánia Köztársaság Nemzeti Múzeuma, az Orosz Néprajzi Múzeum, a Maharbek Tuganov Művészeti Múzeum, az Orosz Tudományos Akadémia Levéltárának szentpétervári fiókjá és az Orosz Tudományos Akadémia könyvtára is.

Az ötlet szerzője, az oszét-jász kapcsolatok támogatója, Madina Atajeva,

Részlet a kiállításból

Részlet a kiállításból

Az első teremben a szarmata és a korai alán korszakból, az i.e. II. századtól az i.sz. V. századig terjedő időszakból származó műalkotások találhatók, főként ókori ékszerésznek remekművei. A második terem Alánia történetének következő szakaszáról, az i.sz. VI.-IX. századról szól, arról az időszakról, amikor az alánok elfoglalták az Európától elválasztó Kaukázus-hegység hegysorosait és a Selyemút egy szakaszát. A kiállításnak ez a része az alán katonai arisztokrácia által használt fegyvereket, lószerszámokat, arany és ezüst övvereteket mutatja be. A katonai hadjáratokban és a Selyemút kereskedelmében való részvétel révén az alánok jelentős gazdagságra tettek szert, amint azt a drága importcikk – értékes személyes díszítésként, üveg- és ezüstedények – mutatják.

A kiállítás harmadik terme Alánia X.-XIII. századi kultúrájáról és művészetéről mesél. A 900-as években az alánok felvették a bizánci kereszténységet, és csatlakoztak a keresztény államok családjához. A görög ábécé alapján megjelent egy alán írásrendszer.

Madina Atajeva, Aszlan Cucijev és Batraz Csogojev, a kiállítás tudományos munkatársai

Felső-Dzsulak nekropoliszából. Ebben a teremben ér véget a Kaukázusban maradt és a Magyar Királyság területére vándorolt jászok közös történelmének bemutatása.

ÉLETPÁLYÁK

Sólyom János, a sokoldalú lokálpatrióta

Lajosmizsei otthonában, 2023. január 9-én kerestük fel és köszöntöttük Sólyom Jánost abból az alkalomból, hogy a közelmúltban töltötte be 80. életévét. Sokan ismerik Sólyom Jánost, de ki is ő valójában? Egyesek úgy vélik, hogy egy helyi közművelődési szakember, színdarabíró, vagy talán színész? Mások úgy tudják, hogy Sólyom János önkormányzati képviselő, bizottsági elnök és alpolgármester is volt, aki városunkért nagyon sokat tett. Többek véleménye szerint Sólyom János a jász kapcsolatok fő éltetőjeként városunk jász identitásának és múltunk egy jelentős darabjának őrzője. Akik legközelebb állnak szívéhez, számukra szerető férj, rajongva szeretett szülő és nagyszülő, aki hitében megingathatatlanul, mindent megtett annak érdekében, hogy családját megóvja és támogassa, sokszor válságos társadalmi viszonyok közepette is.

Biztatom a Kedves Olvasót, ismerje meg közelebbről Sólyom Jánost, hiszen az ő történetének megismerése során nemcsak egy nagyszerű ember életútja válik ismertté, hanem elbeszélése nyomán sokszor az adott kor története is kirajzolódik.

A gyermekkor

Zsuffa Hermina és Sólyom János 1940-ben kötött házasságából egy fiúgyermek, János és egy leánygyermek, Judit született. János 1942. november 8-án látta meg a napvilágot a kecskeméti kórházban.

Ifj. Sólyom János szülei tősgyökeres lajosmizsiek voltak, így számára természetes, hogy saját magát lajosmizsinek vallja, hiszen származásán túl munkahelye, lakhelye és családja is e helyhez köti.

A szülői ház – a jelenlegi Dózsa György út 64. szám – ma is meglévő ingatlan, amelyben emlékei szerint, kisgyermekként csodálatos, gondtalan gyermekként élt meg. Szívesen emlékszik vissza a szomszédban lakó Hankó Pali, Zoli, Laci, Zsuzsi testvérekre és Seres Gabira, játszótársakra. Emlékezetes számára a szülei által itt működtetett szatócsbolt, amelyben kimérve lehetett

venni lisztet, cukrot, petróleumot és más hasznos dolgokat. Édesapja, Sólyom János a legapróbb vásárlókat is megtisztelve kérdezte: „Uraságod mutatson rá, melyik cukorkából szeretne kérni? Uraságod hol lakik?” A kérdésekre adott válasz: „A vasúton túl.” beszédes volt, hiszen ebbe a boltba még a település távoli részéből is szívesen jöttek és itt vásároltak, az eladók szakszerűségének és segítőkészségének köszönhetően.

Sólyom János fiatalon

Az 1940-es évek azonban nemcsak boldog gyermekkori éveket és életre szóló barátságokat hozott, hanem nagyon fájdalmas veszteséget, zavaros történelmi időszakot is. Az anyai nagypapa, Zsuffa Pál közepes földbirtokos volt. Sólyom János szülei és nagyszülei összes vagyonát – föld, cséplőgép, ingatlan, bolt, a benne lévő áruval együtt – államosították 1945-ben. A szülői házba bérlőket telepítettek, s ők maguk – a volt tulajdonosok – csak meghatározott díj ellenében lakhattak eddigi otthonukban. A boltjukban ezt követően OTP fiókot működtettek. Igaz, saját otthonukat később, visszavásárolhatták.

Tanulmányok, fiatal felnőttkori évek

Sólyom János az általános iskola befejezését követően Kecskeméten, a Kátana József Gimnáziumban folytatta tanulmányait. A patinás, jó nevű iskolába Szagri József segítségével sikerült bejutni, mert ő maga „E” (Egyéb - A népellenesége) minősítést kapott az akkori politikai-társadalmi viszonyok között, s mint ilyen nem tanulhatott volna tovább még a középiskolában sem.

A szülők azonban mindkét gyermekük taníttatásáról gondoskodtak. Az ifjú János 1961-ben sikeres érettségi vizsgát tett a gimnáziumban, és a tudásvágy ezt követően arra ösztönözte, hogy szakmát tanuljon, így Budapestre költözött.

E döntése a következő, közel 10 évre, de mondhatni egész életére kihatott. Budapesten, a Dózsa György út és Váci út sarkán lévő munkásszálláson lakva, munka mellett tanulva több olyan szakmára szert tett, amelyek megélhetésének alapját jelentették életének jelentős szakaszaiban.

Budapesten, a Lőportál utcai Hűtőgépgyárban éveket dolgozott, ahol előbb a géplakatos, majd a hűtőgépszerelő szakképzettséget is megszerezte. Kiváló szakmai tapasztalatokra tett szert, amelynek következtében éttermek, szállodák, műjépgyályák hűtésében, minőség ellenőrzésben és tanoncok betanításában is részt vett. Különös tehetsége volt a villamossági szakterületen, ezért felajánlották számára a Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karára bejutás lehetőségét, amelynek előfeltételét – a pártba belépést – nem vállalta.

Mizsei Ottília és Sólyom János esküvői képe 1972-ben

Innét a Tungramhoz vezetett útja, ahol egyre bonyolultabb feladatokkal bízták meg. A Mérőműszer Fejlesztési Laboratóriumban dolgozva megszerzte az elektroműszerész technikai végzettséget is. Búszkeséggel tölti el, hogy az országban az első – USB jelzéssel – tranzisztort készítette, majd

felkérést kapott a Budapesti Ipari Város területén a szakmája szerinti munkákban. Kivételes szakmai tehetségéért és a sikeres feladatmegoldásokért több kitüntetéssel illették. Sólyom János számára, ezt követően ismételten a tanulás és egy újabb szakma – hivatásos gépjárművezető – megszerzése következik, de ez már átvezet életének egy másik időszakába.

A családalapítás időszaka, megélhetési formák

Sólyom János 1970-ben, 28 éves korában, 4–5 szakmával és 9 éves, nagyon sokrétű szakmai tapasztalattal gazdagodva szülővárosába visszaköltözött szeretett édesanyja betegségének hírére, akinek halála sajnos hamarosan be is következett.

Sólyom János ebben az időszakban újra a szülői házban lakott. E ház utcai frontján OTP fiók működött, ahol a fiatal, jóképű férfi egy különleges szépségű hölgyet pillantott meg. E hölgyet Mizsei Ottéliának hívták, akivel a megismerkedést követően házasságra is lépett 1972. december 30-án. E házasságból két leánygyermekük született, Melinda 1976. február 21-én és Ágnes 1978. augusztus 1-jén, akik szüleik nagy örömeire, összesen hat unokával ajándékozták meg őket.

De térjünk vissza időben: A fiatal Sólyom Jánosnak itthon is bizonyítania kellett, már nemcsak saját maga miatt, a családja miatt is. Szakmai tudását és tapasztalatát felhasználva önálló vállalkozásba kezdett, keltetőt hozott létre, amely a 70-es évektől a rendszerváltás időszakáig, közel 20 évig saját és családja megélhetésének alapját adta. Küzdelmes, munkával teli évek következtek, de eredményeket is hozott, hiszen saját lakást vásároltak és átköltöztek a szülői házból a jelenleg is az otthonukat adó, Attila úti lakásukba.

A rendszerváltáshoz (1989) közeli időszak jellemzője, hogy a saját vállalkozásban működtetett keltető körüli gazdasági környezet megváltozott. Felsőbabádon (Ócsa) újra indult a termelés és a nagyüzemi körülmények között, a tömeges termelés gazdasági mutatóival a kisvállalkozás nem tudta felvenni a versenyt. Ily módon a vállalkozást fel kellett számolni és ismételten az útkeresés időszaka következett.

Ebben az időszakban kezdi meg működését a Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája, ahová számos munkaerőt toboroztak. Sólyom János a helyi szervezővel, Szalontai Nándorral felvette a kapcsolatot és sikerült a nyomdához

Ottília és János

elhelyezkedni anyagbeszerző munkakörbe. E döntés hosszútávra szólt, hiszen Sólyom János életének következő 25 évében e munkahelyen dolgozott, egészen 2014-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig. Sólyom János

Sólyom János Bánkiné dr. Molnár Erzsébet múzeumigazgatóval, 2017

megbecsült, szakmailag igényes munkát végző munkatársaként búcsúzott a nyomdától, nyugdíjba vonulása alkalmából.

Új utak és tevékenységek a rendszerváltás időszakától

A rendszerváltás más változást is hozott Sólyom János életében, hiszen őt érzékenyen érintették a városban élő helyi közösségek, családok gondjai. Eljutottak hozzá azok a lakossági panaszok, amelyekben családok és társasházi közösségek sérelmezték a nyugalumukat zavaró helyi fiatalok hangoskodását, közterületen történő fülsértő, bántó rivalizálását. Sólyom János e fiatalokat megkeresve, számukra egy hasznos és tanulságos foglalatosságot ajánlott fel, amelynek eredményeként egy helyi színjátszó kört hozott létre. E színjátszó kör keretein belül több sikeres színdarabokat adtak elő – Kelepecse, Don Bosco, Szent János élete, Petróczy –, sokszor 40 fős társulattal működve. E társulati tagok helyi általános és középiskolás fiúk, lányok, fiatal és idősebb felnőttek voltak, akik számára közel 10 éven át nélkülözhetetlen létformává és felejtethetetlen élménnyé vált a színpadi lét, a színjátszó kör közössége, a próbák kihívásokkal teli időszaka, a szereplés élménye és az azt követő siker megélése. A siker minek volt köszönhető? Sólyom János történelmi tanulmányai ihlette színdarabjainak? Ágnes lánya rendezésének? Prágai Angi néni szín-

játszóköri tagjai csatlakozása? Egy olyan helyi társadalmi, közösségi igény, hiány észrevétele, amelynek tulajdonképpen Lajosmizsén óriási

hagyományai voltak régóta? A sok-sok önként felajánlott közösségi munka? Kreativitás?

Igen, minden és mindenki kellett hozzá, hogy e tevékenység eredeti célját betöltse, a város és annak vezetése elismerését is meghozza, majd e tevékenységet a 2010-es években a *Mizse nádor című színdarab* megkoronázza.

díjat adományozta 2008. augusztus 20-án, amelyre a kitüntetett példamutató közösségi munkája, a helyi kultúra fejlesztéséért tett önzetlen és kiemelkedő tevékenysége alapján vált méltóvá.

Sólyom János erről az időszakról szíven csak annyit mondott, hogy igen, ezt jószolgálatként élte meg, de volt, amely kudarcélményként hatott.

Sólyom János a püspök szerepében, a *Mizse nádor* c. darabban, 2017

Sólyom János számára természetes volt, hogy e közösségi hiányok megoldásában a válaszokat keresse, és a helyi közösségek képviselőit is felvállalja.

A helyi önkormányzatok létrejöttének kezdetétől, az 1990-1994., az 1994-1998., az 1998-2002. év és a 2002-2006. év közötti választási ciklusokban helyi települési képviselőként indult és bejutott a képviselő-testületbe. Települési képviselőként a helyi önkormányzati munka aktív alakítójaként több cikluson át tevékenykedett a MOB – Művelődési és Oktatási Bizottság – elnökeként, majd az utolsó önkormányzati ciklusban alpolgármesterként.

Sólyom János keresztény hitében, római katolikus vallásában megingathatatlan, s mint ilyen a helyi vallási közösségben is aktív szerepet vállalt. A mélyszegénységben élők sorsán való jobbítás céljával képviselői tiszteletdíját felajánlva segített a rászorulóknak gyógyszerének kiváltásában vagy, ha szükséges volt, ételmeztetésének megoldásában.

Lajosmizse Város Önkormányzata Sólyom János számára a *Lajosmizse Város közművelődésért szakmai kitüntető*

Ilyen volt a szakképzés terve, amely az elején a varró, majd később a lakatos és az autószerelő szakmákban a dabasi szakképző intézmény egy városunkba kihelyezett osztályának indítása lett volna, amelyet kezdeményezett, de

A 80 éves Sólyom János köszöntése, 2022

nem tudott megvalósulni; vagy a Pusztatemplom Alapítvány, amelynek eredeti célja lett volna a település leg-regebbi építészeti emlékének, a 14. század végén épült Pusztatemplomnak eredetű újjaépítése. Már a tervrajz is megvolt, de ehhez a műemlék-

védelmi hatóság nem járult hozzá, azzal érvelve, hogy a megépítendő rész már nem az eredeti. Az alapítói és kuratórium elnöki feladatait is betöltő Sólyom János elégedetlen az elért eredményekkel, hiszen fáradozásainak köszönhető, hogy megvalósult a templomrom védelmének kialakítása és tábla elhelyezése az emlékhely jelentőségéről.

A jász kapcsolatok

Hortiné Dr. Bathó Edit, a jászberényi Jász Múzeum igazgatója tollából:

„Redemptio lapunkat... 1994 őszén indítottuk útjára Muhoray György helytörténeti kutatóval, azzal a céllal, hogy lehetőséget biztosítsunk a Jászkunsággal foglalkozó tudományos kutatók és helytörténészek tudományos, ismertterjesztő írásainak megjelentetésére, hírt adjunk a Jászság és a két Kunság fontosabb helytörténeti, kulturális, hagyományörző és művészeti eseményeiről, évfordulóiról, általa is erősítve a jász és kun öntudat jelenkori tovább élését. Legyen lapunk egyfajta újkori összekötő kapocs a Jászkunság – egykor közös közigazgatás alá tartozó – települései között.”

Ma már nem csak az elhivatott jász kutatók és hagyományörzők tudják, hogy e nemes célkitűzés megvalósult. A Kedves Olvasó a REDEMPTIO, a jász és kun települések honismereti lapjának XXX. évfolyama 1. számát tartja kezében.

Sólyom János e honismereti lap megszületésének pillanatától támogatta a lap megjelenését, olyannyira, hogy a folyóirat nyomdai munkálatait, alapításától 1996 év végéig munkahelyén, a lajosmizsei Közlöny és Lap Kiadó Kft. nyomdájában készít.

E körülmények, valamint a Szaszko, a Mizsei, a Vas, az Árva család oldaláról meglévő jász rokoni kapcsolatok tették fontossá Sólyom János életében a szülőföld szeretetére, és a jászkun identitás erősítésére irányuló törekvéseit, mely életének e szakaszától máig ható célkitűzése.

Szavai szerint, ekkor *„hirtelen fölizott az a hidegen hagyott vas”*, amely a jász és a lajosmizsei kapcsolatok erősítését szolgálták. Küldetészerű volt az az érzése, hogy Jászberény városa és Lajosmizse városa testvértelepülési kapcsolatba lépjen, hiszen városunkat a Jászságból, Jászberényből kitelepült jászok telepítették be elsősorban. Sokat tett ezért, és e munkálkodás közepette sok támogatót szerzett, míg a két város kinyilvánította 2013-ban azon szándékát, hogy testvértelepülési szerződést kívánnak kötni. E szerződés megkötésére ünnepélyes keretek között 2014-ben sor került Lajosmizsén. Sólyom János küzdelme nem volt hiábavaló, amelyet jász szülőföldjén is elismertek, a hagyományörzőket megillető oklevél odaítélésével, a Jász Múzeum létrejöttének 140. évfordulója alkalmából, 2014-ben.

Sólyom János a 2014-es ünnepségen és most is kifejezte üzenetét a jövő nemzedékének: *„Mindenkinek van tehetsége valamiben: Valaki remek szakember, valaki jól főz, valaki színdarabokat ír. Ha valaki tud valamit, ossza meg másokkal! Ha ezt nem teszi, az elhal, eltűnik az életünkből, mintha egy értékes dolgot bedobott volna a gazok közé. Így van ez a jász származásunkkal is, őrizni kell, ápolni kell a szívünkből jövő érzéseket, hogy tudjuk honnan jöttünk, mi a történetünk és azt továbbadhassuk.”*

A jelenkor

Sólyom János története szép, tanulságokkal teli történet. Munka, tanulás, küzdelem, célkitűzések, harmónia, szeretet. Tisztelettel és szeretettel köszöntjük 80. születésnapja alkalmából. Köszönjük, hogy gazdag, küzdelemmel teli életútjának főbb állomásait, gondolatait megosztotta velünk. Kívánjuk, hogy szép, népes családja körében, eddigi derűs szemléletét megőrizve, boldogan és szeretetben teljenek életének további napjai is.

Jószáné dr. Kiss Irén hagyományörző

(Most érkezett a hír, hogy Sólyom János türelemmel viselt, hosszas betegség után 2023. február 19-én visszatért Teremtőjéhez. Nyugodjék békében!)

Nemes Gerzson nyomán

Nemes Gerzsonra, a magyar vízügy XX. századi történetének kiemelkedő alakjára emlékeztek 2022. október 15-én Jászkiséren, a Művelődés Házában. Munkái az árvízvédelemhez –töltések és mőtárgyak építéséhez – tartoztak, emellett aktívan részt vett egyes régiók öntözési feladatainak megoldásában. Szakirodalmi munkássága a technikatörténetírás terén

Lukácsi György polgármester, Varjú Lajos vízügyi mérnök és Szüle Katalin
Fotó: Kovács Béláné

fontos, a Közép-Tiszavidék és a Jászság vízügytörténeti monográfiái – Bedekovich Lőrinc munkásságának feltárásai is – hozzá fűződnek. Tanulmányai forrásértékűek, amelyek napjainkra az ár- és belvíz elleni védekezés során különösen felértékelődtek. Aktuálisabb nem is lehetne egy ilyen tanácskozás, mint a nagy aszály vagy éppen a Tisza-völgyi áradások és a gazdálkodás ármentesítések előtti összefüggései idején, az Alföldet érintő időszerű vízgazdálkodási kérdések vagy ártérgazdálkodási kérdések felvetése idején, a folyó-völgyi vízgazdálkodás vagy az aszálykárok enyhítése idején. Most a megemlékezésnek volt itt az ideje, amelyen a Bedekovich Lőrinc Népfőiskola Társaság is képviseltette magát. A meghívottak azért gyűltek össze, hogy Dr. Nemes Gerzson (Jászkisér, 1902. október 17. – Szolnok, 1988. január 24.) magyar vízépítő mérnök

születésének 120. évfordulója alkalmából a szülővárosában megemlékezzenek, a család tulajdonát képező szakmai hagyatékból kiállítást mutassanak be. Köszöntőt Lukácsi György polgármester mondott, Varjú Lajos nyugalmazott vízügyi szakmérnök emlékezett meg Nemes Gerzsonról, majd a mérnök fia, dr. Nemes Gábor Gerzson a család képviselőjeként vette át a gondolatokat. Ezt követően került sor a koszorúzásra, a mérnök egykori iskolája falán elhelyezett táblánál.

Ármentesítő Társulatnál volt szakasz-mérnök. 1948-tól az állami vízügyi szolgálatban tevékenykedett különböző beosztásokban, kezdetben, mint szakasz-mérnök, majd csoportvezető, műszaki vezető, műszaki osztályvezető, műszaki osztályvezető-helyettes és különböző szakágazati osztályvezető. 1977-ben a Magyar Hidrológiai Társaság tiszteleti tagja lett.

Nemes Gerzson emléktáblája
Fotó: Kovács Béláné

Dr. Nemes Gábor Gerzson emlékezése édesapjára:
Kedves Emlékezők!
Nemes Gábor Gerzson vagyok, Nemes Gerzson legidősebb fia, és – tudomásom szerint – a ma élő, szélesebb Nemes családnak is legkorosabb tagja. Ezen a jogon szeretnék most röviden szólni. Büszkeség és öröm tölt el bennünket, amikor látjuk, hogy családjunk elhíresült tagjának emlékét milyen szeretettel és tisztelettel ápolja szülővárosa és a vízügyi szakma. Köszönjük Lukácsi György polgármester úrnak az ünnepséget köszöntő szavait, Varjú Lajos mérnök úrnak a pályaképet bemutató előadását, Benedek József úrnak, a Csete Balázs Honismereti Szakkör elnökének a kiállítás megnyitását, Papp Balázs tanár úrnak a szép versmondást és – nem utolsósorban – kedves unokatestvérünknek, Szüle Katikának a mai alkalom megszervezésében végzett óriási munkáját. Mit jelentett Nemes Gerzson nekünk, három fiának? Mindenekelőtt, példaképünknek tekintettük őt. Tőle – és édesanyánktól – örököltük identitásunkat (református hitünket és jáász öntudatun-

kat – „Jász vagyok Szolnokon” – ahogyan András öcsém egyik könyvének címe mondja). Követni akartuk a tanulás szeretetében, a küzdeni tudásban, a nehézségek legyőzésében, a békeszerető, szélsőségek nélküli életmódjában és a haláláig tartó alkotó munkásságában. Fiatalságunk alapvető élménye volt a Tisza és annak vízállása, az árvízi és belvízi helyzet követése, az öntözési tervek megvalósulásának gondjai, majd – nyugdíjba vonulása után – a Közép-Tiszavidék vízügyi múltjának feltárása, megírása. Számunkra mesebeli hős volt: a tanyáról induló, tanulni vágyó kisfiú, aki minden akadályt legyőzve meghódította a világot, a pusztáról eljutott a legmagasabb műszaki ismereteket nyújtó budapesti Műegyetemre, és mérnök lett. Ez az életpálya a szélesebb Nemes rokonságban is követésre talált: azóta minden generációban látunk olyanokat, akik itt végeztek/végzik tanulmányaikat (tudommal heten vannak, köztük Nemes Gerzson egyik dédunokája is). Édesapánk a 20. századi magyar történelem különböző színű diktatórikus korszakait élte át. Abban a szűkre szabott és szigorúan ellenőrzött „szabadságban”

A Nemes család tagjai az emléktábla előtt

Fotó: Kovács Béláné

a családjukért felelősséget érzők és lelkiismeretükre érzékenyek számára egyetlen lehetséges modus vivendi volt: ő is a közjavára végzett mérnöki munkásságában és gyermekei boldogulásában kereste és találta meg örömét – behódolás és elvtelen kompromisszumok nélkül. Mi így emlékezünk rá: jó apa és jó mérnök volt –, boldog ember egy boldogtalan korban. Leróhatatlan köszönettel tartozunk neki.”

Az emlékülést és a koszorúzást követően a szervezők és a népfőiskolai társaság képviselői megállapodtak abban, hogy – tisztelegve a mérnök munkája előtt – lehetőséget keresnek id. Bedekovich Lőrinc szakmai életútjának bemutatására is. A Jászság és a Kunság minden településére jó szívvel ajánlják a MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára és a népfőiskolai társaság által készített vándorkiállítási anyagot. A népfőiskola célja, hogy az Alföld jeles geodétájának szakmai hagyatékát minél szélesebb körben bemutassák. 2023-ban a társaság fennállásának 30. évfordulójára készül, egyben emlék-évet hirdettek a vízépítő mérnök id. Bedekovich Lőrinc halálának 200. évfordulójára emlékezve. S hogyan is kötődik a két mérnök munkássága? Álljon itt – a teljesség igénye nélkül – néhány tanulmány, jelentős kordokumentum címe, amelyekben Bedekovichról is olvashatunk: *Nemes Gerzson: A Zagyva- és a Tarna völgy jáászkerületi vízügyi-ének krónikája 1279–1876* (Szolnok, 1981);

Nemes Gerzson: Bedekovich Lőrinc, a Jászkunság első vízépítő mérnöke (Vízügyi közlemények 66. 1984. 2. 269–279.);
Nemes Gerzson: A két Bedekovich (Magyar vízgazdálkodás 1980. 2. 30–32.)

Közreadta: Kovács Béláné
Pető Magdolna, a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság elnöke

Könyv a jáászokszállási Szentháromság templomról

A Szentháromság templom – JÁSZ-ÁROKSZÁLLÁS című album-kötet 2022-ben jelent meg. Az idők folyamán a több száz éves templomról számos leírás született. E mostani könyv elsődlegesen művészeti és történeti oldalról kívánja bemutatni a település ékességét, s hálát ad az elődöknek azért, hogy hittel, kitartó szorgalommal segítették Isten házának felépítését és fennmaradását. A pazar fotográfiai és a gondos ismertetőszöveg ímára és elmélyülésre hívja a hívőket és a nem hívőket egyaránt.

Lectori Salutem köszöntőjét Gyenes Gyula pápai prelátus, érd. főesperes, ny. plébános ekképpen kezdi: „Nagyra becsülő tisztelettel köszöntöm a magam és – mint egykori jáászokszállási plébános – egyházközösségünk Hívei, városunk polgárai nevében a Tóth testvéreket, Tóth Béla bányamérnököt, Dr. Tóth Pál Péter demográfust, a Magyar Tudományos Akadémia doktorát és Dr. Tóth Sándor jogászt, hogy a Jáászokszállás Szentháromság tiszteletére szentelt templomának felbecsülhetetlen kincseit könyv formájában megjelentették. Mindhármójuk templomunkhoz fűződő kapcsolata a megkereszeléssel kezdődött, s ezzel váltak Isten fogadott Fiává, Jézus Krisztus katolikus egyházának tagjává.”

A könyv kiadását tehát helyi magán-személyek kezdeményezték, támogatták, elsődlegesen keresztény, nem utolsósorban pedig patrióta indítástól. A Tóth testvérek az Előszóban írják: „Gyermeki világunk paradicsomát, otthonunkat, iskolai tanulmányaink miatt mindhárom igen korán elhagytuk, de itt éltek szüleink, s amint lehetőségünk adódott, hazajöttünk, hiszen itt éreztük magunkat otthon, ahol minden, még a levegő is más. Pórusainkba ivódva magunkkal vittük gyermekkorunk színtereit: az utcát, a pástot, a kidőlt kerítést, a Delenka partját, a piacteret, a falu házait, az iskolát és a templomot. Érzéseinkben mind a mai napig nem változott semmi, azonban amióta szüleink elhunytak, már nem adatik meg, hogy a szülői házba hazamenjünk.”

A jáászokszállási lakosok hétköznapi életének mindig szerves része volt a katolikus templom, s a városba érkező látogatók egyike sem mulasztja el,

hogy betérjen a település immár megújult ékességébe. A 660 négyzetméteres, 44,4 méter hosszú, 15 méter széles és 47,2 méter magas templom a természetével is felhívja magára a figyelmet. Tornyában négy harang található, a legnagyobb, 16 mázsást 1799-ben öntötték Pesten, Kohl János harangöntő műhelyében. A szerzők: „Szülőhelyünk vonatkozásában egészen a XVII. századig kell előrelapoznunk a krónikában, hogy eljussunk legrégebb megőrződött épített örökségünkhöz, az imponáns barokk Szentháromság Római Katolikus templomunkhoz. Ezt az elődeink hitéből, pénzből és munkájából

A könyv címlapja

emelt épületet teljes mértékben magunkénak érezzük. Szerencsésen túlélte az évszázadokat, és a második világháborúban is csak kisebb sérülések érték. Ezt követően azonban mintha megállt volna az idő. Az évtizedeken át elmaradt karbantartás és állagmegóvás miatt a XX. század végére sürgős felújításra szorult.”

A templom renoválása 1992-ben kezdődött, Gyenes Gyula főesperes kezdeményezésére, amelyben a Tóth testvérek is részt vállaltak.

„Főesperes úr áldásos és kitartó szervezőmunkája gyümölcsképpen a hívők felajánlásaiból, valamint külföldi adományokból összegyűlt az az összeg,

amelyből a 250 éves templom a 400 évesnél is öregebb tornyával együtt 1993–2014 között újjászületett. Felújították kívül-belül, tetőtől talpig.”

Az épület külső és belső restaurálása a festett ablaküvegekre, a harangokra, az orgonára, a fő és mellékoltárookra, a tabernákulumra, a belső padokra, szobrokra, képekre és más kiegészítő tárgyakra is kiterjedt. A jelenlegi templom nagy becsben tartott alapító okiratát tartalmazó vörösréz szelencét 1761. május 17-én ünnepélyes szertartás keretében, az alábbi felirattal együtt helyezték el a fundamentumban: „A mostani dicsőségesen uralkodó fonséges apostoli királynő, Mária Terézia asszonynak, s úgy méltóságos gróf Batthyány Lajos palatínus urunk őexcellentiaja tekintetes consiliarius és palatinális főkapitány, Almásy Pál, nevezetes vitézlő Nagy Mátyás jáász kerületi kapitány, Bobák Pál főbíró, Illés István ordinárius nótárius, és több mostan élő tanácsbeli uraink nevei felirattak.”

Az előzmény és a keresztény hitre tért jáászok története korábbi időkre nyúlik vissza. Dr. Szabó László néprajzkutató tanulmányából: „Az iráni eredetű jáászok IV. Béla uralkodása idején a kunokkal együtt telepedtek be hazánkba. A betelepülő két nép nem volt egyenrangú, s elvált egymástól eredet, nyelv, kultúra és politikai helyzet tekintetében is. (...) Kiváltságaik birtokában csakhamar megindul elmagyarosodásuk, életmódbeli teljes hasonulásuk. Nyelvükben elmagyarosodnak; keresztény hitre jóval a kunok előtt tértek; beilleszkednek az északalföldi gazdasági, társadalmi keretekbe; közvetítőivé váltak a hegyvidék és az alföld kulturális javainak. (...) Jász eleink már korábban megismerkedtek a bizánci kereszténységgel, ám egy részük megőrizte az 'ösi' hitet, majd a XV. század közepén római katolikus hitre tértek, melyben oroszánrészre volt a ferences barátoknak. (...) A jáászok mind a mai napig meg is őrizték a katolikuságukat, míg a kunok a reformáció idején többségükben református hitre tértek.”

A templom oldalbejárata fölött a 'Jászkerület' címere látható; gazdagon díszített pajzs, közepén domború, kétalakos elemmel. „A címert körülölelő ornamentika felső részét elfoglaló korona a jáászok felett is uralkodó, megkérdőjelezhetetlen tekintéllyel övezett királyi hatalmat jelképezi. Ennek belsejében, az ovális alakú felület alsó részén Lehel vezér kürtje, felette pedig a jáászok katolikus hitét hirdető kettős kereszt látható.”

A templombelső liturgikus és dísz tárgyai között található többek között a feltámadt Krisztus, és Szűz Mária szobra, valamint államalapító Szent István király, Szent László és Szent Anna szobra. A II. világháborúban megsemmisült eredeti apostol-szobrot pótolandó, Tóth Pál Péter felkérésére a Szöllősy Enikő Munkácsy-díjas szobrászművész által készített Szent Pál domborművet helyezték. A Szentháromság templom – JÁSZ-ÁROKSZÁLLÁS c. könyv nemcsak a megújult templomot mutatja be, hanem a benne található 'látványosságok' értelmezéséhez is segítséget nyújt.

„A templomba belépve élénk tárul mind az a gazdagság, amellyel az építéskor, majd az azt követő századokban a templombelső díszítették. A különböző alkotások előtt képzeletben meg-megállunk, s a látottakhoz néhány mondatot, gondolatot fűzünk. Ezek a megjegyzések nem művészettörténeti szakelemzések, csupán rácsodálkozások a látottakra, mindarra, ami a miénk, s amit nekünk is meg kell őriznünk utódainknak. Célunk tehát nem más, mint az, hogy erre a szépségre, gazdagságra a templom hívó közösgének és az ide látogatóknak felhívjuk a figyelmét.”

Ilyen például a könyvben 49. sorszám alatt megtekinthető fotóhoz tartozó ismertetőszöveg a főoltár szentélyében található magyar szentek, vagy Magyarok Nagyasszonya elnevezésű mellékoltárról: „I. István 1038. augusztus 14-én, a halála előtti napon Magyarországot a Szent Korona képében felajánlotta Szűz Máriának. Benke László alkotása ezt a 'pillanatot' örökíti meg. (...) A festmény alsó részén – jobb oldalon – I. István térdel, kezében a Szent Korona, amelyet Szűz Máriának ajánl fel. (...) A festmény a magyar keresztény múlt felidézésével a trianoni Magyarországon, majd a visszacsatolt területek miatti reményben élő magyarok számára hitet megerősítő üzenet volt. (...) Az oltárképet Benke László (1903-1983), Jászberény szülöttje festette.”

S hogy mindezen csodákat élethű pompájukban láthassuk, azt Gránitz Miklósnak, a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével kitüntetett fotóművésznek köszönhetjük, akinek művészi felvételei nemcsak a történeti archívumok jeles darabjaivá válhatnak, hanem az utókor érdeklődését is felkeltve hagyomány- és történelemörző példát mutathatnak. A fotó-

művész munkáját Barta Attila gondnok segítette, a kísérőszöveget és a magyarázatokat Kiss Csaba plébános írta. A kötetet Tóth Pál Péter szerkesztette. Külön köszönet a Gondolat

Kiadónak a kötet támogató gondozásáért. (<https://www.gondolatkiado.hu/szentharomsag-templom-jaszarokszallas>

hjb

Balogh Márton emlékére Megemlékezés Balogh Márton népdalénekesről Túrkevén, 2022. november 12-én

Sokoldalú ember volt Balogh Márton, igazi művész. Istenáldotta tehetség, aki az alföldi pusztából nőtte ki magát és meghódította – ha nem is a fél világot, hisz nem abban a korban született, – de a mi szívünket és a magyar népi kultúra tisztelőinek szívét mindenképpen.

Varázsos személyiségéből sugárzott a derű, az életöröm. Ez lehetett a titka a sikereinek. Meg a tehetsége, ami a néptáncban és a népdaléneklésben egyaránt felragyogott.

Szerette Sinka István költészetét. Van is némi párhuzam kettejük között. Sinka sorai, amit Marci is idézett gyakran, nagyon passzolnak hozzá, mintha csak róla szólnának: „Nagyapáink, s dédapáink lelke dalolt nekem a pusztán,/ Hogy keljek fel a virágok közül, induljak el a dalok útján!/ Hagyjam magára a nyáját,/ Mert nekem az rendeltett, hogy vihar fújja meg a számat...”

Itt született Túrkevén, ebben az Alföld szívében elnyújtózó kedves kisvárosban. Szép szál, magyaros bajszú, kevély kevi legény volt, aki fergeteges táncával és bársonyos baritonjával sikert sikerre halmozva gazdag életutat járt be.

Engedjék meg, hogy felidézsem ennek az útnak néhány állomását!

Már általános iskolás korában táncolt Túrkevén, de a szolnoki kollégiumi évek alatt kitűnt táncművészi tehetségével a Tisza Táncgyűttes tagja lett. Egy életre eljegyezte magát a táncval és a színpaddal.

1964-ben már az Állami Népi Együttes tánckarában táncolt Rábai Miklós keze alatt, majd a Honvéd Művészgyűttes táncosa lett. Bár gyönyörű, de nem könnyű a táncosok élete, a tánc nagyon igénybe veszi az ízületeket, volt is egy súlyos térdműtété... Ezért, vagy a jövőre gondolva egyre gyakrabban

Balogh Márton tisztelői: Dr. Batha Júlia etnográfus, Székely Tibor huszár hagyományörző, Illéssy Ádám és Nagy András emeritus nagykunkapitányok és a Bekecs Zenekar. Fotó: I.Sz.

Egész életművével azt sulykolta belénk, hogy nekünk a dal kell, a novellák, versek, az anyanyelv nagy szüreti multságai, melyek megtanítják a lelket a hegyek fölé is felsuhanni...

énekel is a színpadon, fergeteges sikereket aratva. 1981-ben megnyerte a Röpülj Páva Népdalverseny nagydíját. A döntő után a Honvéd Művészgyűttesben szólista státuszt kapott. Az

egyénisége, tánc- és énektudása miatt nagyszerű karakter szerepeket kapott: a Kisbojtár rablója, Katonanóta, Kunsági botoló, Hegyközi lakodalmos vőfélye és sorolhatnánk...

Kiteljesedhetett a pályája. Mély emberi kapcsolatok, sírig tartó barátságok jellemezték életének ezt a szakaszát. Előadások, próbák utáni baráti összejövetelek, borozgatások során a székhelyüknek számító Fő utcai Csillag borozóban nagy tervek születtek. „Itt alakult meg a Dalárda, ahol Csapó Károly nagyhírű énekes segítségével összeállítottunk egy műsort Bakanóták címmel, melyben széki dalt énekelt Marci...” – emlékezik Kakuk Pál, a Magyar Állami Népi Együttes örökös tagja és hajdan volt táncvezetője.

Balogh Márton a fél világot bejárta, végig énekelte a Honvéd Együttessel, népdalkincsünk legdrágább dalaival. Senki nem tudta énekelni a Hány János toborzóját úgy, hogy énekel és táncolt is. Számára ez természetes volt.

Az éltető közege volt a színpad. Rádiófelvételek sora és hanglemezek – a Bakanóták, Tavasz hadjárat, Férfiének, 60 népdal táborúznél című CD-k – örökítették meg tehetségét. A Daloló Túrkeve című kazettát szülővárosa jelentette meg, akkor, amikor Marci vezetésével újjáéledt a Kevi Kör. Megmutatták a világnak e csöpp református sziget kincseit. Igényes, derűs, játékos komédiás, vérbeli profi volt, aki mindent a maga szorgalmának és tehetségének köszönhetett.

Felfedezték a rock-zeneszerek is. Előbb táncosnak kérték fel az István a királyban, majd énekes szerepet is kapott, ő lett István király regőse. Majd Rákóczi szerepét énekelte Viktor Máté Itt élne, halnod kell című oratóriumában 1985-ben, Koltay Gábor rendezésében.

1992-ben Szörényi Levente felkérte az Attila című rockopera táltos szerepére, amit kimondottan az Ő hangjára írt. Az Operettszínházban játszott Kolumbusz rockopera indián főnökének szerepében teltházasan előadásokon fantasztikus sikert aratott.

1996-ban énekelte Illés Lajos Magyar ének című művének egyik szolamát.

Különös világban élünk mi... Egy olyan országban, ahol a felejtés nemzeti vonás, nemzeti tulajdonság, sőt, a közöny ikertestvére, különös szerepe van az emlékezésnek. Megrázó, felrázó, hiszen korszakokat hantolhatnánk ki a történelmünkéből, mely

erősebb a jelen időnél, hitet, akaratot, szenvedélyt a széthányt kövekből.

Mi, itt a Kunszágon másként gondolkodunk, másként élünk, mint a haza túlfélén. Jobban összekovacsolódtunk a Hatkunság, foggal-körömmel ragaszkodunk a hajdani értékekhez, a rendelkezés szabadságát felidézendő még az egykori autonómia szellemiségét is gyakran megidézünk. Kunkapitányt, jászkapitányt, jászkun főkapitányt választ az egykori történelmi Hármaskerület népe ma is. Immáron 20 éve, hogy Túrkeve, a szülőváros, felkérte a kunkapitány tisztségének betöltésére. Balogh Márton az újkori kunkapitányok sorában a 2. számú, aki rangjához méltón viselte ezt a nem mindennapi tisztséget. Kunkapitány az lehet, aki kiemelkedik a közösségből, jelképpé szelődött ez a tiszt. A mindenkori örendelkezés, a szabadság jelképévé. Most, amikor Rá emlékezünk, érte szól a következő műsor minden hangja, minden láb dobbanása, s ha látna bennünket, boldog lenne...

Hiányzol nekünk Marci! De hisz közünk vagy, velünk. Énekeljük a dalaidat, sokszor, kiváltképp azt a gyönyörűt: „Mert a haza nem eladó, Ezüstpénzre nem váltható, Mert a haza, mert a haza, Te magad vagy!”

Dr. Bartha Júlia etnográfus

Meghurcoltak. Múzeum megnyitása Kunszentmártonban

Jász-Nagykun-Szolnok megyében, de talán az egész országban is egyedülálló intézmény, emlékhely, múzeum nyílt meg Kunszentmártonban 2022. november 24-én délután 14 órakor. A Kulákok és kitelepítettek emlékhelye a Kossuth úton, a valamikori úri kaszinó, később járási könyvtár évek óta üresen álló épületében talált helyet. Az emlékhely ötletgazdája, megálmodója és létrehozója dr. Barna Gábor professzor, néprajztudós, egyetemi docens, a Szent István Tudományos Akadémia főtájtára, aki Kunszentmártonban született. Az emlékhely a negyvenes, ötvenes évek, a Rákosi-diktatúra embertelen idejét idézi fel a látogatóknak. A Meghurcoltak cím egyrészt a kulákoknak

bélyegzett kunszentmártoni (valamint tiszazugi és mesterszállási) emberek igazságtalan meghurcolását, tönkretételét, másrészt a Budapestről Kunszentmártonba, Tiszaföldvárra és Öcsödre kitelepített többszáz család szenvedését, megaláztatását mutatja be. Nagyon időszerű volt ennek az emlékhelynek, múzeumnak a kialakítása, hiszen ezek a tragikus és szegyenletes események egyáltalán nem épültek be a társadalom, a felnövekvő ifjúság tudatába.

Dr. Barna Gábor professzor úr, régi kedves ismerősöm és földim, olyan szép és nagyszerű dolgot álmódott meg, amelyre mindannyian büszkék lehetünk. A jeles néprajzi könyvek tucatjainak szerzője, szerkesztője, aki a munkásságában Kunszentmárton és a Tiszazug történetét, életét, hagyományait kutatja elsősorban, de Mesterszállás is több szép könyvet köszönhet dr. Barna Gábor professzor úrnak. Így az 1995-ben (a templom építésének és felszentelésének 100. évfordulóján) és az 1997-ben (a község önállósá válásának 100. évfordulóján) kiadott Mesterszállás-könyveket is ő szerkesztette, valamint 2000-ben, a Millicentenárium alkalmából megjelentette Seres Katalin A pusztai vadóc című, mesterszállási témájú családrejénét. De az emlékhely tervezése, létrehozása során is megjelent és kutatott Mesterszálláson dr. Barna Gábor. Így valamikori tanyai szomszédunk, D. Bíró István bácsi perének iratai is megjelennek ezen a kiállításon, amely dokumentumokat unokája, Molnár Jánosné Marianna, a mesterszállási Népi Díszítőművészeti Szakkör vezetője bocsátott a rendelkezésére. De egy régi fényképen a szintén kuláknak nyilvánított alsórészi gazda, Tigyi István bácsi látható három ikerbáránnyal és az anyajuhval, a tanya előtt. De megtaláltam a Mesterszálláson született Szabó Imre bácsinak, a Falufigyelő című helyi lap munkatársának színes karikatúráit munkaszolgálatos katonasága idejéből. Ezenkívül ott találtam K. Kiss István bácsi és felesége, Harangozó Rozália néni fényképét, akik nekem anyai ágon rokonaim is voltak, s ők is bőven kivették a részüket a kulákküldözésből. De még több mesterszállási vonatkozású anyag is van a kiállításon. Ezeket a szorgalmas, dolgos, iparkodó, a földet és az állatok szerető parasztembereket bélyegzték meg, hurcolták meg, alázták meg,

kínózták meg, csukták börtönbe, internálták a Hortobágyra vagy hurcolták el Recskre a kommunista diktatúra kényurai, akiknek a jelszava volt „a múltat végképp eltörölni”.

Hála Istennek, ez csak ideiglenesen sikerült nekik. Hiszen „a múltat nem lehet eltörölni”. Ezt a címet adta a dr. Barna Gáborral készített riport címéül Mártonfi Benke Márta festőművész, művészeti író, aki szintén Kunszentmártonban született és a *Magyar Múzsza* című, negyedévente megjelenő kulturális folyóirat képzőművészeti rovatának szerkesztője. A lapot a Magyar Újságírók Közössége adja ki, és az idei októberi számában jelent meg ez a kitűnő riport dr. Barna Gábor professzor úrral. A lapban megjelenő másik riport címe: *Ez velünk történt, itt történt, ahol élünk*, és Lovas Dániel készítette dr. Barna Gáborral, aki valamikor egyik létrehozója volt a kunszentmártoni helytörténeti múzeumnak is, ahol már számtalan konferenciát, előadást, kiállítást és könyvbemutatót szervezett. A riportban beszélt a 2020-ban megalakult kunszentmártoni *Köttön Vezér Honismereti, Hagyományörző és Városvédő Egyesület*-ről, amelynek a tagjai sokat segítettek neki az emlékhely kialakításában. Az anyag dr. Barna Gábor szorgalmas kutatómunkája során szépen gyűlt, valamint mindig szaporodott a támogatók és rokon-szenvezők tábora is. Ilyen támogató volt a Nemzeti Emlékezet Bizottsága, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Városi Civil Alap, a Lechner Tudásközpont és Kunszentmárton város Önkormányzata, valamint rengeteg egyszerű ember, aki a maga vagy a családja, felmenői keservesen megszerezett emlékeit megosztotta dr. Barna Gáborral. Valamint rendelkezésére bocsájtotta a korabeli iratokat, dokumentumokat, leveleket és fényképeket.

A Kunszentmártonba kitelepítettek között sok volt katonatiszt, értelmiségi és sportoló is volt, akiket Budapestről telepítettek ki ide. S ezzel nemcsak ezeket az embereket akarták büntetni, hanem azokat a kuláknak nyilvánított embereket is, akiknek a házába vagy tanyájába költöztették az „osztályidegeneket”. A valóságban azonban jó kapcsolat, szolidaritás, sokszor életre szóló barátság vagy szerelem alakult ki a kitelepítettek és befogadók között.

A kitelepítettek másik csoportjához tartoztak azok a papok, szerzetesek, akiket különböző vidéki rendházakból telepítettek ki a kunszentmártoni kármeliták rendházába. Így Bajáról,

Részlet a kiállításból

Pécsről és Szentgothárdról telepítettek ciszterci szerzeteseket a kármelita rendházba, ahol igen rossz körülmények között, nagyon szűkösön, zsúfoltan voltak. Az egyszerű kunszentmártoni emberek azonban rendszeresen élelmiszerekkel segítették a kitelepített szerzeteseket. A Pécsről idehurcolt ciszterciek között volt a jeles költő, író, Ágoston Julián (1909–1969), aki kunszentmártoni kényszertartózkodása alatt egész kötet verset írt, *Kerítések között* címmel. Ezek a költemények 2013-ban *Kunszentmártoni nyár 1950* címmel egy szép kötetben jelentek meg a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya közreműködésével.

A kötet a kunszentmártoni versek mellett tartalmazza a szerző rajzait, festményeit, illusztrációit a költeményekhez, szerzetesek, kortársak visszaemlékezéseit és a versek kéziratát is. A Kunszentmártonban írott versek között található a *Halott virrasztás* című költeménye, amelyet 1950. július 28-án írt. A költemény egyike irodalmunk nagy magyarság-verseinek. Nemzetünk történetének zűrzavaraiban, katasztrófaiban, meghasonlásaiban és önpusztításaiban mindig a keresztény hit volt az a megtartó és felemelő erő, amely a nemzeti és emberi megpróbáltatások idején segített,

amit a költemény mottója is kifejez: „csak ő vigyáz rád: a vén kőkereszt, / a virraszt fölötted Sarlósboldogasszony.”

Ágoston Julián *Esteván* címmel írt történelmi-ifjúsági regényt Szent István király koráról, amelynek a főszereplője, Maurus (Szent Mór) pécsi püspök, a magyar kereszténység nagy alakja, Szent István király erős támasza volt az országépítésben és keresztény hit terjesztésében. A magyar irodalomban Mór püspök írta az első legendát a zborohelyi szerzetesekről, *András és Benedek legendája* címmel.

A *Meghurcoltak* című állandó kiállítás, a kulákok és kitelepítettek emlékhelyének a kialakítása dr. Barna Gábor professzor úrnak és segítőknek több évi kemény munkájába került. Megérte azonban ez a munka, hiszen talán az országban is teljesen egyedülálló kiállítás, múzeum és emlékhely alakult ki a valamikori kunszentmártoni kaszinó szépen újjávarázsolt épületében.

Az ünnepélyes megnyitóra 2022. november 24-én, délután 14 órakor került sor a Szabó Gyula Művelődési Ház színháztermében, amely zsúfolásig megtelt érdeklődő közönséggel, sokan még álltak is. Először az állandó kiállítás megálmodója és létrehozója, dr. Barna Gábor professzor, néprajztudós köszöntötte az ünneplő közönséget. Külön köszöntötte Herczeg Zsolt országgyűlési képviselőt, Wener-Várkonyi Attila kunszentmártoni polgármestert, Nyitrai Zsolt kiemelt társadalmi ügyekért felelős miniszteri biztost, Orbán Viktor miniszterelnök képviselőjében, Latorcai Csaba miniszterhelyettes, államtitkárt, Hubai Imrét, a Jász-Nagykunszolgok Megyei Közgyűlés elnökét, Jákob János dandártábornokot, protestáns tábort püspököt, Barta Tibor dandártábornokot, katolikus tábort püspököt, Róna Tibor főrabbit, Kiss Réka történészt, a Nemzeti Emlékezet Bizottság elnökét és Bodor Brigittát, a Járási Hivatal vezetőjét, aki egyúttal képviselte Berkó Attila megyei főispánt is.

Ezután dr. Barna Gábor professzor, valamint a meghívott vendégek megtartották a köszöntő beszédjeiket, kihangsúlyozva a dr. Barna Gábor által létrehozott *Meghurcoltak* című állandó kiállítás és a *Kulákok és kitelepítettek emlékhelye* országos jelentőségét, amely elősegíti történelmünk jobb megismerését, különösen a fiatalabb

nemzedékek körében, valamint főhajtás is ez a kommunista diktatúra ártatlan áldozatai előtt. Ezután Dezső Dóra művészeti előadó és Hegedűs Krisztián muzeológus egy magas színvonalú műsorral idézték fel a kommunista diktatúra embertelen időszakát. Ezután a vendégek átvonultak a valamikori kaszinó, majd könyvtár épületébe, ahol Róna Tibor főrabbi, Jákob János püspök és Barta Tibor püspök felszentelték és megáldották a Múzeumot, a *Kulákok és kitelepítettek* emlékhelyét. Ezután a vendégek megtekintették a kiállított dokumentumokat, hivatalos iratokat, leveleket és tárgyakat, amelyek felidéztek a negyvenes-ötvenes évek sötét időszakát. Dr. Barna Gábor professzor kifejtette, hogy ez a gyűjtemény nem végleges, hiszen ha bárkinek van a tárggyal kapcsolatos dokumentuma, az hozza el ide, hogy azzal is gyarapodjon az állandó kiállítás anyaga.

A kiállítás esztétikai szempontból is nagyon szép, kifejező és beszédes lett. A kinagyított fényképek, dokumentumok jól kifejezték azt a paraszti értékrendet és alkotóerőt, amelyet a Rákosi-diktatúra tönkretett, megsemmisített.

Mindannyian reméljük, dr. Barna Gábor professzorral együtt, hogy ez a magas színvonalú, erkölcsi felemelkedésünket szolgáló állandó kiállítást és emlékhelyet rendszeresen és nagy számban látogatni fogják az emberek, hogy idővel egy országos zarándokhellyé váljék, hogy el fogja érni azt a célt, be fogja tölteni azt a feladatot, amelyet az emlékhely megálmodója és létrehozója, dr. Barna Gábor professzor fogalmazott meg a Mártonfi Benke Márta festőművész, képzőművészeti író vele készített riportjában, amely a *Magyar Múzsza* című kulturális folyóirat októberi számában jelent meg:

„Célunk egyrészt, hogy emléket állítsunk azoknak a meghurcolt embereknek, akikről elfeledkezünk. Emléket állítsunk szenvedéseiknek, emberi helytállásuknak, mert túrtak a gyermekeikért, a jövő miatt. És meg tudtak bocsátani, mert azt mondták: Istennél van az ítélet. Valami hihetetlen, hogy az ember mennyire emberséges tud maradni még a neki rosszat tevő emberrel szemben is. Másrészt: ha már ezt a sok szenvedést, igazságtalanságot felidézük, hátha okul a mostani társadalom is. Nehogy előjőjön még egy ilyen

eset, hogy irigységből, mert valakinek több van, mint nekem, más a vallása, más a pártállása – meghurcolják. Halálba kényyszerítsék, mindenétől megfosszák. Harmadikként pedig arra gondolok, hogy ezeknek az embereknek példaértékű a hűségük, gyökereikhez, értékrendjükhez ragaszkodásuk. Ezt kellene felmutatni valahogy a mostani gyerekeknek, fiataloknak is. A kitelepítettektől és a kulákká bélyegzettektől mindent elvettek. Ők minden meghurcoltatásuk ellenére is ragaszkodtak szülőföldjükhöz, hazájukhoz. Megmaradtak kunszentmártoniaknak, öcsödinek, tiszaöldvárinak. Embernek.”

Bizony, a meghurcoltak családtagjai, leszármazottai is könnyeket hullattak a fájdalmas emlékek felidézésekor, gyakran könnyet ejtett dr. Barna Gábor professzor, de az emlékhely ünnepélyes megnyitóján, felszentelésén sem hiányoztak a könnyek. Hiszen elérkezett végre a mi vidékünkre is az igazság pillanata, amelyre már olyan régen vártak az emberek. S talán az sem éppen véletlen, hogy ez az országos jelentőségű emlékhely, múzeum, állandó kiállítás éppen Jász-Nagykunszolgok megyében valósult meg, jött létre. Hiszen ebben a megyében lett elsőként az országban Túrkeve „termelőszövetkezeti város”, majd követte e „kiváltságban” gyorsan egymás után Karcag, Kisújszállás és Mezőtúr. Természetesen, ezzel velejárta a mind a négy város határában levő, virágzó és működő tanyavilág felszámolása, megszüntetése is. Mondjuk, hogy ez sem ment önként és dalolva, hiszen ezek az emberek ragaszkodtak az olykor évszázados tanyáikhoz, amelyet őseik építettek, s amelyben generációk, olykor több generáció is, éltek együtt. De a tanyákkal együtt felszámolódtak a magyar parasztság is, amely pedig évszázadok óta a nemzet megtartó ereje. Nem volt már értelme számukra a szorgalmas, szívós munkának, a törekvésnek, a józan és takarékos életnek, hiszen csak olyan soruk lett (vagy még olyan sem), mint a haszontalan, iszákos, pazarló, máról-holnapra élő embereknek.

Bizony, nem ilyen jövőt szántak a magyar parasztságnak a két világháború között jelentkező népi írók, akik elkötelezettek voltak a magyar jövő, a vidék, a magyar parasztság mellett; akik megoldást kerestek a kor fájó problémáira; akik olyan világot álmodtak, olyan harmadik utat (Németh László) kerestek, ahol sem

a hitleri fasizmus, sem a sztálini kommunizmus nem hurcolnak ártatlan magyar állampolgárokat koncentrációs táborokba, gulágokra, börtönök kínzókamráiba; nem zavarják ki az egy élet munkájával szerzett tanyájából; nem telepítik ki a Hortobágyra, vagy az alföldi községekbe, tanyákra; nem hurcolják el Recskre.

Bizony, fájóan látták a jogtalanságokat, kegyetlenségeket és igazságtalanságokat a népi írók is, akik egyrészt hallgatásra ítéltettek, mint Tamási Áron, Sinka István, Kodolányi János vagy Erdélyi József; a régi paraszti életet írták tovább, mint Veres Péter vagy Szabó Pál; külföldre menekültek, mint Szabó Zoltán vagy Kovács Imre; vagy a rendszer szolgálatába szegődtek, mint Darvas József vagy Erdei Ferenc.

Ezek a dolgok sorban felötlöttek bennem, miközben a megnyitó ünnepélyes és emelkedett hangulatában hallgattam az egymást követő megnyitó beszédeket, amelyek országos vagy megyei vezetők, történész szakemberek ajkáról hangzottak el; valamint azt a megrendítő jelenetet, amikor a rabbi, a református és katolikus püspök felszentelték, megáldották a múzeumot, az emlékhelyet, és az állandó kiállítást, amelyet tökéletes szakértelemmel rendeztek be, hogy szinte minden dokumentum magáért beszélt. Hiszen kevés olyan család volt a mi vidékünkön, akiket a kuláküldözés vagy a kitelepítés nem érintett volna. Például a szomszédos Öcsödre telepítették Jankovics Marcell kiváló rajzfilmm rendezőt a családjával, vagy Perczel Zita, a híres színésznő szüleit is.

Nekem a nagyapám, R. Kovács János (1883–1954) lett kitelepítve a Hupán lévő tanyájából egy járási tanyára, ahol neki már az istállóban, a jószágok mellett jutott hely. Tanyáját és földjeit egy élet szorgalmas, szakszerű munkájával szerezte és fejlesztette, sokat áldozva a közügyeknek s segítve szegényebb sorsú embertársait. Bele-rokkanva az igazságtalan csapásba, egy idegen ember istállójában halt meg, agyvérzést kapott. Unokája, az akkor 12 éves Kovács Imre találta meg nagyapja holttestét, 1954. január 6-án, amikor a Kisjézust kereső Hárómkirályokról emlékeznek meg az emberek. Hát neki ezt hozta a sokat emlegetett „szép, új világ”.

E tudósítás nem mentes az egyéni érzelmektől, gondolatoktól, s nem is lehet, hiszen a jövőben is minden egyes látogatónak mást-mást jelent a „Meghurcoltak” című állandó kiállítás, mit ahogy mindannyiunknak mást és mást mond, jelent egy vers, egy regény, egy zenemű, egy szobor vagy egy festmény. Egy dologban azonban minden látogató egyetért: soha többet ilyen világot (világokat), ahol ezek a szörnyűségek és embertelenségek megtörténhetnek! S adja Isten, hogy nagyon sok látogató gondolja ezt, miközben szembeméz a magyar múlt e szégyenletes és szörnyű korszakával. S nagyon fontos, hogy a felnövekvő gyerekek, a fiatalok is szembesüljenek ezekkel a dolgokkal. S végül nagy tisztelettel és szeretettel gratuláljak dr. Barna Gábor néprajztudós, professzornak és segítő munkatársainak, s az őseim nevében is megköszönöm ezt a katarikus kiállítást, a borzalom, a szenvedés és megaláztatás e tárgyiasított mementóját, amelynek a létrehozása nagyon fontos, országos ügy volt.

Kovács János helytörténeti kutató

Süteményeskönyv született Jászsószentgyörgyön

A címet első olvasásra patetikuskak, s talán dagályosnak is gondolhatja az Olvasó, hiszen süteményeskönyvet összeállítani, szerkeszteni, létrehozni, megjelentetni szokás. Minden más süteményeskönyvvel ez minden bizonytalansággal van, azonban a Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagymányórzó Egyesület tagjai vallják, hogy az „Édesek és sósak” című kiadványuk olyan, mint egy várva-várt gyermek, létrejöttére méltó kifejezés a születés.

Eseményhez köthetően pontosan datálható az eszmei születésének időpontja, mely több mint öt évre nyúlik vissza. A Redemptio honismereti lap is több alkalommal tudósított arról, hogy a Simon Károly elnök által vezetett egyesületben aktív közösségi élet zajlik tartalmas programokkal, nívós rendezvényekkel, melyek sikeréhez a tagság önzetlenül járul hozzá egyebek között házi süteményekkel.

A rendezvények körében kiemelkedő volt a Jászsószentgyörgy Községi Önkormányzat, valamint az Egyesület partnerségében 2017. március 25-én a jászsószentgyörgyi Erzsébet Malomban megvalósult Lengyel-Magyar

Barátság Emléknapja. Erre az alkalomra a jászsági települések, valamint lengyel testvértelepüléseik küldöttségei, jászsági polgármesterek, a Lengyel-Magyar Klub, a Szolnoki Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat, a Wysocki Légió Hagymányórzó Egyesület elnökei, dr. Dobos László a Jászok Egyesületének ügyvivője, regnáló és emeritus jászkapitányok is megtisztelték a rendezvényt. (Részletes tudósítás a Redemptio 2017. áprilisi számában olvasható Lengyel-magyar két jó barát címmel.) A település határain messze túlmutató rendezvény nagy kihívás elé állította az Egyesületet, mindenki egyemberként állt a szervezők mögé. A szívélyes vendéglátó első gondolata a vendég méltó fogadása, aminek meghatározó eleme a gasztronómiai kényeztetés. Ebben olyan kimagasló teljesítettek a tagok, hogy lakodalmakat,

A könyv címlapja

híres cukrászatokat felülmúló választékot produkáltak. A feldolgozásra váró sütemény arzenálon végig nézve fogalmazta meg Blaha Zoltánné Erzsike, az Egyesület vezetőségi tagja, hogy a házisütemények receptje olyan érték, amely nem mehet feledésbe, kötelességünk azokat összegyűjteni és az utókor számára hozzáférhetővé tenni. Így született meg 2017. március 25-én a süteményeskönyv ötlete, mely fokozatosan megoldandó feladattá érlelődött. A megvalósítást hátráltatta ugyan a vilávjárvány, de meghíúsítani nem tudta. Szarvák Imre polgármester és a Jászsószentgyörgy Községi Önkormányzat anyagi támogatásra méltónak ítélte a kezdeményezést, így az Egyesület megtakarítása az Önkormányzat támogatásával kiegészítve biztosította a költségeket. Az elhatározás és az anyagi fedezet mellé Fajka

József egyesületi tag révén a dokumentáció, mint további szükséges feltétel is adottá vált, s ekkor az Egyesület motorja és kovásza, Marton Rita egyesületi titkár a tőle megszokott lendülettel fogott a kivitelezéshez.

Az események felpörögtek. 2022. nyarán, illetve kora őszén Fajka József által dokumentáltan 36 tag sütötte a sütitket, Marton Rita szerkesztette a könyvet, bonyolította a nyomdai ügyintéztést és ígéretéhez híven karácsonyra személyesen adta át a tiszteletpéldányokat az alkotóknak. A várva-várt kiadvány tényleges születésnapja 2022. december 22., amikor is a nyomdából kikerült.

Az A/4-es méretű könyvben 81 színes oldalon 36 alkotó receptje olvasható részletes elkészítési útmutatóval, az adott süteményhez kötődő rövid történettel, az elkészítés mozzanatait és természetesen az elkészült művet megörökítő fotókkal.

Az urak elvitathatatlanul tehetségesek a vadak-halak és egyéb húsételek elkészítésében, ezúttal azonban négy férfi is jeleskedett a süteményezésben. A népes hölgykoszorúból biztatóul név szerint is kapjanak említést: Gál Zoltán, dr. Körei-Nagy József, Simon Károly, Zsigri László.

A jól végzett munka megkoronázását a könyv ünnepélyes bemutatása jelentette, melyet jelenlétével megtisztelt Soós Tamás jászsószentgyörgyi plébános, a megjelenésében akadályozott Szarvák Imre polgármester pedig gratulációjának és elismerésének tolmácsolását kérte. 2023. január 28-án a Faluházban élénk sajtóérdeklődés mellett Marton Rita vetített képekkel színesítve számolt be a kulisszatitkokról, majd a helyi Cifra Palota Óvoda óvodásai Gál Katalin óvónő szenciós koreográfiájával összeállított műsorral kedveskedtek a megjelenteknek. Stílszerűen sütéssel, főzéssel kapcsolatos mondókákat, gyermekdalokat, játékokat adtak elő bevonva a produkcióba a közönséget is.

Az alkotók az ünnepre elkészítették a könyvben megjelent süteményeket, így nemcsak az ovisok dalában valószínűleg meg a terülj-terülj asztalkám, hanem ki-ki megízlelhette a fotókon oly csábító finomságokat. A roskadásig megrakott asztal díszre a Zsigri Lászlóné Mária által *perkelttortából* elkészített egyesületi logó volt.

Jelenleg a nagy érdeklődésre tekintettel a könyv utánnyomás alatt áll.

Dr. Körei-Nagy Katalin
hagymányórzó

Búcsú Katona Katalin helytörténeti kutatótól (1948 – 2022)

Drága Katika!

Nem oly régen még a második könyved nyomdai előkészítésén dolgoztál, majd pedig türelmetlenül vártad annak megjelenését. A könyved időre elkészült, még kézbe foghattad, de az ünnepélyes bemutatóján már nem vehetél részt. A sors másként rendelkezett, és december 18-án az Úr magához szólított.

Soha nem panaszkodtál, de jól tudtuk, hogy nagyon beteg vagy, és gyakran vannak erős fájdalmad. De tele voltál ötletekkel, tervekkel, s ezek sokszor átsegítettek a testi bajokon. Lelkesedtél a megvalósításra váró feladatokért, s ez komoly erőt adott neked. Nekünk pedig példát mutattál, hogyan kell elviselni a nehézségeket, és a testi nyavalyákat. Kerékpárossal sokszor kikerekeztél a homoki, tőtevényi tanyavilágba gyűjteni, szervezni, ügyeket intézni, vagy a neszúri kis birtokodra, amelynek terméseivel rendszeresen piacoztál. Tagja voltál a jászberényi őstermelők közösségének és piaci standodon mindig lehetett tőled friss zöldségfélék, virágok és jó szót kapni.

Szeretted az életet, bármennyire nehéz is volt. Ha mégis elkeseredtél a nehézségek, a kudarcok miatt, a szomorúságod nem tartott sokáig, mert nemes célok vezértek, s ezek erőt adtak a folytatáshoz. Ismereteidre, tanácsaidra mindig számíthattunk, és nagyon jó volt veled beszélgetni a régi dolgokról, amelynek oly hiteles ismerője voltál. Szomorú szívvel vettük a hírt, hogy végleg itt hagytál bennünket. Az égiek 74 esztendődt mértek ki számodra. 74 tartalmas esztendődt, amely során derekasan helyt álltál a nebulók oktatásában, később pedig helytörténeti kutatásaidal írtad be nevedet a Jászság aranykönyvébe.

Katona Katalin tanárnő a Jászság helytörténeti kutatásának egyik meghatározó alakja volt.

Jászberényben született 1948. április 7-én. Gyermekkorát a homoki-tőtevényi tanyavilágban töltötte, Tőtevényen járt általános iskolába, majd tanulmányait a Lehel Vezér Gimnáziumban folytatta. A sikeres érettségi után felvételt nyert az egri Tanárképző Főiskolára, ahol matematika-technika szakos tanári diplomát szerzett.

A tanítói munkát a Farnos-reketyési tanyavilágban kezdte, ahol nyolc évig dolgozott, ezután a kétpói általános iskolába került, ahol 17 évet töltött el. Sajnos megromlott egészségi állapota miatt 48 éves korában leszázalékolták, így visszakért Jászberénybe.

2007-ben kezdett helytörténeti kutatással foglalkozni. Elhatározta, hogy megírja a homoki templom történetét,

Katona Katalin helytörténeti kutató

ezért kutatott az egri érseki levéltárban, de mellette komoly gyűjtést végzett a homoki tanyavilág még élő lakosainak körében is. Az összegyűjtött hatalmas anyagból végül nemcsak a templom története kerekedett ki, hanem egy kismonográfia is született a homoki tanyavilágról, amelyet pályamunkaként beadott a Jász-Nagykunszolgai Megyei Múzeumok Igazgatósága által kiírt helytörténeti-néprajzi pályázatra, amellyel első helyezést ért el.

Katona Katalin ugyancsak ezidőtájt került szorosabb kapcsolatba a Jász Múzeummal, amelynek munkatársai komoly segítséget nyújtottak a készülő munkához. Ennek következményeként a Jász Múzeumért Alapítvány a Jászsági Füzetek c. sorozatának 45. köteteként megjelentette Katona Katalin: *A tanyai élet virágzása és hanyatlása Jászberény-Homokon* című munkáját, amely olyan sikeres lett, hogy utánnyomásra is szükség volt. Könyve rendkívül szép dokumentuma a tanyavilágban élő emberek erőfeszítésének, áldozatvállalásának és összefogásának. Katona Katalin könyvének megjelenése után is folytatta a kutatást, rendszeresen részt vett megyei és országos néprajzi pályázatokon, ahol az egykori népeletet hitelesen bemutató munkáival számos magas díjat és elismerést

ért el. Részt vett országos honismereti konferenciákon is, két alkalommal még előadást is tartott.

Legújabb kutatásainak összegzéseként a Jász Helytörténeti Kör és a Jászapátiak Baráti Köre kiadásában 2022-ben megjelent a *Minálunk, a Jászberény-homoki tanyákon* című könyve.

Katona Katalin nevéhez fűződik a homoki búcsú újkori elindítása is. Kezdeményezésére 2007 óta minden évben, Pünkösöd utáni első vasárnap megtartják a templom Szentháromság napi búcsúját. A jeles ünnepen több százan vesznek részt az egykori lakosok és leszármazottaik közül, de szép számmal vannak érdeklődők is.

2007-ben ugyancsak ő indította el a homoki diákok találkozóját, amelyet azóta is minden évben megtartanak.

1942-ben állították az egykori tőtevényi iskola telkén azt az emlékművet, amelyen az I. világháborúban elhunyt áldozatok neveit örökítették meg az utókorok. Katona Katalin kezdeményezésére az emlékművet 2005-ben felújították, és rávésték a II. világháborúban elesett katonák neveit is. Az egykori tanyavilág lakói azóta minden Pünkösöd előtti vasárnapon megemlékeznek a háborúk áldozatairól és az egykor ott élt emberekről.

Katona Katalin állandóan figyelemmel kísérte a homoki templom, a kőkeresztek, a temető, a harangláb, és egyéb szakrális építmények állagát. Felhívta rájuk a figyelmet, szorgalmazta felújításukat, amelyet anyagilag is támogatt. Legutóbb a Szelei úti Szent Antal szobor felújítását kezdeményezte és szervezte meg.

Kitartóan és fáradhatatlanul kutatott, és nagyon sok anyagot gyűjtött a különböző egyházi jellegű kiadványokhoz. Komoly segítséget nyújtott a különböző helytörténeti, néprajzi kiadványok előfizetőinek gyűjtéséhez.

Hatalmas fényképgyűjteményt sikerült összegyűjtenie és az utókorok megőriznie, Gyűjteménye a Jász Múzeum helytörténeti-néprajzi fotótárát gazdagítja, de gyakran készített belőle kiállításokat is.

Sokat fáradozott a régi tanyai iskolák felújításán is, szorgalmazta, hogy a még ma is álló épületek újból hasznosíthatók legyenek a közösségek számára. Kiváló szervezőmunkájának köszönhetően a homoki, a tőtevényi és az újerdei hátrárészen erősödött a szülőföldhöz való kötődés.

Tagja volt a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége Jászberényi Csoportjának és a Jászsági Helytörténeti Körnek.

Rendszeres látogatója volt a Jász Múzeumnak, csakúgy, mint a Városi Könyvtárnak, s baráti kapcsolatot ápolta a Jászsági Hagyományörző Egylettel, a Városvédő és Szépítő Egyesülettel, a Portelki Helytörténeti Gyűjteménnyel és a Homokról elszármazottak közösségével.

Jászberény Város Önkormányzata 2016-ban *Sipos Orbán kulturális és művészeti díjjal* ismerte el Katona Katalin helytörténeti, néprajzi kutató- és értéktörző munkáját. 2019-ben pedig a Néprajzi Múzeum *Sebestyén Gyula díjjal jutalmazta* elkötelezett gyűjtő és feloldozó tevékenységét.

Kedves Katika! Most itt állunk ravatalod előtt, hogy végső búcsút vegyünk tőled. Nehéz megtalálni a megfelelő szavakat, mert szinte hihetetlen, hogy nem vagy többé. Nem támaszod többé a kerékpárod a múzeum falához, nem hívsz bennünket a homoki búcsúba szerepelni, nem halljuk többé érdekes történeteidet, és üres marad a standod is a jászberényi piacon. Elmentél abba a titokzatos, messzi égi világba, ahol bizonyára nyugalomra találsz.

Kedves Katika! A Jász Múzeum, a Városvédő és Szépítő Egyesület, a Jászsági Hagyományörző Egylet, a Jászsági Helytörténeti Kör, a Portelki Helytörténeti Gyűjtemény és a Homokról elszármazottak közössége nevében búcsúzunk most tőled.

Drága Katika!
Az Isten áldjon, nyugodj békében!

Hortiné Dr. Bathó Edit
múzeumigazgató

(A búcsúztató elhangzott
2022. december 29-én
a jászberényi Szent Imre temetőben.)

Egy földrajzi különlegesség: a Nagykun szigettenger (Kara János mocsár)

Alföldünk mai vándorai (a turisták) alaposan meglepődnek, ha valamilyen csoda nyomán a Karcag-Kisújszállás-Berettyó között egykor elterülő Kara János mocsár eléjük vetődne. A mocsárról, annak történeti és néprajzi elnevezéséről, a hozzájuk fűződő legendákról a Redemptio 2021. áprilisi számában Dr. Selmeczi László kiváló összefoglalást adott, azt megismételni tiszteletlenség és értelmetlenség lenne. Nagyon kevés szó esett viszont a történeti és a földrajzi irodalomban ennek a területnek a földrajzi múltjáról. Már csak azért is, mert valóban csak múlt időben beszélhetünk róla, a modern kor jó másfél évszázada felszámolta ezt a különlegességet. Nem örültek neki a körülötte lakók és a néha-néha átutazni kénytelen vándorok, inkább hírhedt, mint híres volt, a 16–19. században a bujdokolni kénytelen emberek menhelye volt ez a mocsárvidék, amely a Kis- és Nagy-Sárrét északi része Kisújszállás és Karcag között.

A Tisza megjelenése az Alföld északi felében a régmúltban leledzett. Amíg mai medrét meg nem találta és ki nem szélesítette több utat is végig járt az Alföld keleti felében, ezek nyomait a geográfia művelői a Hortobágyon, a Nagykunságban, Heves- és Külső-Szolnok vármegyében is kimutatták. Ahogyan a Tisza átlósan átmetszette az Észak-Alföldet átvágta a Mátrából és a Bükkből délre tartó patakok és erek medreit is. Ezzel az Eger, a Tarna, a Tarnóca és más vízfolyások immár a Tiszába hordták vizeiket. A „szőke

folyamtól” délre ott maradt medreik ezután a Tisza áradásai által töltődtek fel, s más néven (Büdös-ér, Mírhó, Kakat, Bodzás, Hékö-ér) futottak délre egészen a Berettyóig és a Körösig, majd Csongrád környékén tértek vissza a Tiszába. Ezek az erek, patakok a történelem folyamán változó vízmennyiséget szállítottak, de ahhoz általában eleget, hogy a partjaik mentén olyan kisebb-nagyobb falvak telepedjenek meg, mint például Kunhegyes (Kakathegyes), Kenderes, Móricz, Szenttamás. A nagyobbaknak 150–250, a kisebbeknek 40–80 lakosuk volt, ezek igényeit bőven kielégítette a patakokon levonuló víz. A 15. századtól a 19. század hatvanas éveig az egész országban hűvösebb és csapadékosabb volt az időjárás (ez az ún. kis jégkor-szak időszaka), s ezeken a vizeken sót, gyümölcsöt, fém- és faeszközöket, ruhaneműket is elszállíthattak, ahogyan ezt egyes ránk maradt feljegyzésből tudjuk.

A témánkat közelebbről érintő, a Kara János mocsarat tápláló vízrendszer korabeli neve a Mírhó. A Tisza és a Berettyó közötti vízfolyás ugyan igen szövevényes képet mutat, ha egy 18. századi térképet böngészünk, de a kortársak ennek ellenére egységes egészként kezelték. A Tiszából a Mírhó-fokon ömlött ki a víz Taskony-Bura-Szalók térségében, a Gencs(Gáncs)-patakban folytatódott, majd a Gyolcs-mocsárban terült szét. Ennek keleti szélén a Kakat széles (egykoron Tisza-meder) mélyedésében Kunhegyes, Bánhalma, Kolbáz, Kenderes irányába folyt tovább.

A kenderesi részen a víz nagyobb mennyisége szétterült, kisebbik hányada pedig a Bodzás-patakban egyesülve Túrkeve, Túr pásztó vidékén torkollott a Berettyót övező lápos-mocsaras rétebe.

A lejtésviszonyoknak megfelelően a Kisújszállás, Nagy-és Kisturony felé csordogáló víz egy ideig semmiféle szigetet nem épített, de a Tisza áradásai idején meglódult és az akkor hozott hordalékot a Karahát (Kurvahát)-szigetnél majd a Kisújszállási magaslatnál lerakta. Az előbbi sziget mellett a lassuló víz megengedte a hajósoknak a pihenést, a földrajzi neve Hajónyugalom volt. Bizonyára itt pihentek meg a Tiszától lecsorgó tutajosok, ladikosok, talán még a kisújszállási és turgonyi kunokkal a csere-

ezekekről Györffy István és Szűcs Sándor könyveiből tudhatunk meg érdekességeket. A szigeteket innen kis patakok, erek választották el egymástól, amelyek hol elmélyültek, hol szétterültek, s maguk a térképezők sem tudták követni futásukat. A lejtésnek megfelelően délre a Berettyó irányába futottak, de nem mind érte el, beleszakadt egy nagyobbba, vagy elveszett a mocsár szétterülő világában. A legészakibb a Kecse-ér, melynek nevét a Kecseri-víztározó tartotta meg, de erre futott a Csonka-ér, a Nyest-ere, a Kis-és Nagy-Csivag, a Falu-ere, a Széles-ér, a Mély-ér, délebbre a Kabai-ér és a Homok-ere. A Mírhó-rendszer keletebbre a Gyalpár környékén a Danczka-érről ér véget, amely a keletről a Hortobágytól vizet hordó

A Kara János mocsár szigetvilága

bere is itt zajlott le. Mindenesetre a sziget másik elnevezése egy ősbib, az utazókkal összeforrott tevékenységre is utal, s ha még ráadásul hozzáteszük, hogy a sziget déli részét Fattyú-szigetnek is nevezték, mi is szabadjára engedhetjük fantáziánkat.

Itt a szárazulatokon az előbb említett települések mellett még Mária-laka is a mocsár védelmét élvezte. Ez utóbbi volt a török időben a legnagyobb. A történelmi tényezők kiszámíthatatlansága és a sors fintora, hogy a négy településből a legkisebb, Kisújszállás maradt meg a 18. századra, s korunkig egyenletes fejlődést mutat. A mocsár északi szélén voltak még települések Bánhalmától Karcagig: Kakat, Kolbáz, Törökbor, Bócsa, Magyarszállás, He-gyesbor.

A mocsárvilágból kiemelkedő „szigeteket” számtalan elnevezéssel illették,

Matska-érbe torkollik, hogy aztán egyesülve a Mírhó-toroknál érje el bázisát, a Berettyót.

Amint az előbbiekből kiderült, a Kara János mocsár nemcsak a Mírhó-Kakat rendszerből kapta a Tisza vizét, hanem keletről az Árkussal egyesült Hortobágyból is. Innen a Matskás-ér mellett a Gregár, a Pap-ere és más, kisebb patakokká is vezetgetik a vizet a keleti részre jellemző kis szigetek ívei között. Valószínűnek látszik, hogy itt már gyengül a hosszú utat bejáró Hortobágy sodrása, ezért rakja le hordalékát oly buzgón. E terület legnagyobb szigete az Apavára-sziget. Maguk a szigetek (melyeknek nevét a Redemptio 2021. augusztusi és októberi számai közlik), alig magasodtak a mocsár szintje fölé. Cseh Géza említi a vasútépítéssel kapcsolatban, hogy derékig, nyakig érő vízben dolgoztak

a nádvágyók a vonal tisztításakor. A magasra nőtt nád és sás jól elrejtette a Kara Jánosban rejtőzködő embereket, állatokat. A szigetek nevei – amint Dr. Selmeczi László is írta – sokféle eredetűek, ezek értelmezése egy jövődöbéli nyelvész feladata lesz. A korabeli térképanyag érdekessége, hogy az egy kivétellel mind a Mírhó-gát építése után készült azzal a céllal, hogy a további munkálatokat is segítse. A térképeken egyes szigetek, laponyagok, porongok rajta vannak, mások egyiken igen, többen nem. Ez bizonyára összefüggésben lehet a vízjárással valamint az emberi tevékenységgel is.

A Mírhó kiszakadásánál először 1754-ben építettek gátat, de oly gyatrán, hogy a következő áradás el is mosta. Csak 1787-ben sikerült olyannyira megerősíteni ezt a gátat – a szolnoki, hevesi, nagykun napszámosok munkájával –, hogy ezután csak a legnagyobb árvizek lépték át. Véglegesen és biztonságosan az 1880-as évek végére Kvassay Jenő irányítása alatt épült meg a Tiszát kísérő töltésrendszer, s ekkoriban már a belvizek lecsapolása terén is nagy lépést tettek előre. Ami a Kara János mocsarat és vidékét illeti, annak alkonya valamivel korábban köszöntött be. A szolnok-debreceni vasútvonal építése (1852–58 között) hozta el a lópvidék felszámolását, valamint Kisújszállás és Karcag ragaszkodása ahhoz, hogy a nyomvonal ezeken a mezővárosokon keresztül menjen. Főként Kisújszállásnak került sok pénzbe és tennivalójába: hidak építése, téglavetés- és gyártás, a kubi-

kolás megszervezése, ingyen telkek biztosítása mind elősegítette azt, hogy a mocsárvilágon keresztül vonat pöfögjön Debrecen felé. A gőzös 30–40 km-es sebességgel ment, jelentősége azonban sokkal nagyobb volt, mint gyorsasága. Az alföldi gazdaságot sikerült bekapcsolni az ország gazdaságába.

A Kara János mocsár a földrajzi nevek gazdagságával árasztja el a kutatót. Csak a kéziratos térképek alapján és szigorúan 1859-ig 229 nevet sikerült erről a területről összeírnom. A szigetek, kiemelkedő helyek száma 100 körül van, megérdemli tehát a szigettenger nevet, amely a helyben élőknél ugyanolyan menedéket nyújtott, mint a valós tengerek szigetvilága, ugyanakkor hasonlóan veszélyes volt az oda tévedők számára.

Verese gyházi Béla ny. iskola-igazgató

A Mócsi-féle néprajzi ház

ELADÓ

Eladó Kiskunlacházán egy helytörténeti gyűjteményként üzemelő, 1856-ban épült, összközműves parasztház, régi bútorokkal, használati tárgyakkal gazdagon berendezve.

Érdeklődni a +36/70/412-5914-es telefonszámon lehet.

Kunhegyesen tanácskozott a Jászkun Kapitányok Tanácsa

Jász- és kunkapitány csak az arra érdemes lehet. Szolgálat ez, a legnemesebbek közül való. A kapitányi tiszt jelképpé szelídült, az önrendelkezés, a szabadság jelképévé.

Évi rendszerességgel ül össze a Jászkun Kapitányok Tanácsa, hogy megvitassák az előttük álló feladatokat és kiértékeljék az esztendő már teljesített eredményeit. Ezúttal ismét Kunhegyes adott otthont a neves grémiumnak, s minderre a város jeles rendezvényén, a Mihály-napi sokadalom idején került sor, 2022. szeptember 24-én. A rendezvény faültetéssel kezdődött, a Kunkapitányi Parkban Gyórfi Lajos regnáló nagykunkapitány ültetett fát, mely immár a 15. a sorban. Ezt követően Varga Imre, Kunhegyes első nagykunkapitányának emlékművére kötöttek „lélekküldő” szalagot, majd Simai János nagykunkapitány domborművénél került sor rövid megemlékezésre.

A tanácskozás a 20. század elején épült szép épületben, a ma Aranypatkó névre hallgató étteremben volt. A kunhegyesi találkozót az új főkapitány nyitotta meg s beszámolt a Jászkunság fontos eseményeiről. Szólt a Szankon megrendezett jászkun főkapitány-választási ceremóniáról. Gyönyörű program volt, melyen a kapitányok protokollszabályzatának megfelelően zajlott az ünnepség s ezen túl az emeritus főkapitány, Gyórfi Sándor Kossuth-díjas szobrászművész helyét a Kiskunságot képviselő Ván Jenő jászkun főkapitány viszi tovább a tisztelet.

Ugyancsak beszámolt a Jánoshidán megrendezett XXVI. Jász Világtalálkozó-ról, ahol beiktatták tisztségébe az új jászkapitányt, Szöllösi Sándort. A két Kunság kapitányai közül is sokan megtisztelték jelenlétükkel a rendezvényt.

Ezt követően szólt az Aratonapról és az elmaradt kiskunkapitány-választásról, majd tájékoztatta a kapitányokat, hogy 2023-ban Kunmadaras rendezzi a Hármas Kerületi Aratóversenyt. A jövő évi tervek kapcsán arról is beszélt, hogy tudományos előadás-sorozatot terveznek Szankon, ahol a Kun Emlékhelyen kitűnő épületkomplexum van, amely minden igényt kielégítően alkalmas az ismeretterjesztő előadások megtartására is.

A tanácskozás másik fontos szónoka, egyben házigazdája, Gyórfi Lajos Magyar Örökség-díjas szobrászművész, regnáló nagykunkapitány, Berekfürdő előjárója ismertette az általa újonnan alapított *Stella Cumaniae-díjat*. Berekfürdő, Karcag, Kisújszállás, Kunhegyes, Kunmadaras, Mesterszállás, Kunszentmárton, Túrkeve, a Nagykunság, a nagykun városok területén működő, vagy onnan elszármazott, de a szülőföld anyagi és szellemi kultúrájával foglalkozók elismerésére szolgál a *Stella Cumaniae* (a Kunság Csillaga) Díj. Egy 30 cm nagyságú, a Karcag-Berekfürdő határában talált régészeti emlékek (oroszlános és rovásírásos csatvég, valamint a Szolnok-strázasahalmi ásatásból származó régészeti leletek ihlette kispasztika bronzból. Rajta a *Stella Cumaniae* Díj felirat látható. A kispasztika másik oldalán a díjazott neve és a díj átvételének évszáma szerepel. A kitüntetés sorszámozott. Az első kettőt a kunhegyesi Szentpéteriné Lévai Mária igazgató asszony és Csikos Sándor Kossuth-díjas szobrászművész Berekfürdő első kunkapitánya kapta. A *Stella Cumaniae* Díjat kaphatják azok a magyar állampolgárok, akik alkotó művészek (képző- és iparművészek, népművészek, előadóművészek), a tudomány területén kimagasló eredményeket felmutató kutatók, írók, költők, a kultúra egyéb területén dolgozók, akik kimagasló teljesítményt nyújtanak, munkájukkal hozzájárulnak a Nagykunság szellemi kulturális értékeinek, hagyományainak megőrzéséhez és hírének öregbítéséhez, tevékenységükkel a Nagykunsághoz kötődnek. Csak a kultúra területén munkálkodók kaphatják, politikusok vagy a gazdaság területén működő szakemberek nem. A kitüntetést csak élő személyek kaphatják. Posztumusz díj nem adható. Javaslatot bárki tehet, a díj odaítéléséről háromtagú kuratórium dönt. Az átadása minden évben Berekfürdő napján adják át. A jászkun kapitányok kunhegyesi tanácskozása a feladatok megvitatása után finom ünnepi ebéddel zárult, amelyre az Aranypatkó Étterem tulajdonosa, Szegedi Sándor, a Nagykun Hús Kft. ügyvezető igazgatója látta vendégül a kapitány urakat és párjait. A Jászkun Kapitányok Tanácsa

és kísérik ezt követően átvonultak a Művelődési Központba, ahol Gyórfi Lajos szobrászművész *Bronzba öntött hőseink* című kiállítását tekintették meg Dr. Prókai Gábor művészettörténész briliáns megnyitójával.

A Jászkun Kapitányok Tanácsa nevében ezúton is köszönetet mondok Nagy András emeritus nagykunkapitánynak a nagyszerű szervezésért és Szegedi Sándornak a kitűnő vendéglátásért.

Dr. Bartha Júlia etnográfus, a Jászkun Kapitányok Tanácsának tagja

Lapunk szerzői

Balogh János pszichológus, Budapest; Dr. Bartha Júlia keletkutató, etnográfus, Karcag; Dr. Bathó Edit etnográfus, a Jász Múzeum igazgatója, Jászberény; Csörgő Terézia, a Lehel Vezér Gimnázium nyugalmazott kémia-biológia szakos tanára, Jászberény; Fábian Rigó Attila helytörténeti kutató, Jászberény; Horváth Júlia Borbála antropológus, író, Budapest; Józsné dr. Kiss Irén hagyományőrző, Lajosmizse; Kovács Béláné Pető Magdolna, a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság elnöke, Jászfényszaru; Dr. Körei Nagy Katalin hagyományőrző, Jászberény; Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény; Dr. Selmeczi László régész, történész, Budapest; Székely Gábor helytörténeti kutató, magánygyűjtő, Fülöpszállás; Veresegyházi Béla ny. gimnázium-igazgató, Tápiószéle

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2023. áprilisban jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb 2023. március 21-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma, a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége, a Nagykun Hagyományőrző Társulás és a személyi jövedelem adó 1 %-nak támogatásával jelenik meg.

Nemzeti Kulturális Alap

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,

Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,

Papné Varga Bernadett

A kiadó és a szerkesztőség címe:

5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.

Tel./fax: 57/502-610

E-mail: jaszmuzeum@gmail.com

www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creativ Color Stúdió

Kft. Tel.:30/230-4521 • www.ccstudio.hu